

ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಡಾ. ನಿ. ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ್

ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಎಸ್. ಕದ್ದಾಯ

ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅರೆಬತ್ತಲೆಯಾಗಿ ರಳಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರೆಹೊಟ್ಟೆಯ ಬೈರಾಗಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವರ ದೈನ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ 'ನೀವೆಲ್ಲ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬನ್ನಿ, ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಊಟಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದ. ಅವರು ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರೂ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ, 'ನಾಳೆಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಾನು ಬರುವಾಗ ನೀವೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಗದರಿಸಿಹೋದ. ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬೈರಾಗಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ಬಿಡಾರದ ಮುಂದೆ ಹಾಜರು. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನಿಗೆ ಸಂತೋಷ. 'ಬನ್ನಿ ಹೊರಡೋಣ' ಎಂದ. ಅವರು 'ನಾವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ ಎಂದಿದ್ದೆಯಲ್ಲ. ನಾವು ಸಾಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ' ಎಂದರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಪಘಾತದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದ ಡಾ. ನಿಡಂಬೂರುಬೀಡು ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ್‌ರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಸಾವು ಬರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಹೆದರಿ ಓಡಿ ದರೆ ಅದು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. We have to face the death in the half-way.'

ಡಾ. ಬಲ್ಲಾಳ್ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಹೃದ್ರೋಗಿ. ಹೃತ್ಯುಕ್ತಿಗಳ ಮಧ್ಯದ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ ರಂಧ್ರದಿಂದಾಗಿ ಅಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧರಕ್ತ ಮಿಶ್ರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸದಾ ಅಮೃಜನಕದ ಕೊರತೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗ ದಂತಹ ದುರ್ಬಲತೆ. ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಕ್ಕೆ ಚರ್ಮ ಹೊದಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವ, ಕೊಬ್ಬು ವಾಂಸಖಂಡಗಳು ಕಡಿಮೆಯಿರುವ ದೇಹಯುಷ್ಮಿ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ಹೃದ್ರೋಗತಜ್ಞರಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಮತವಿತ್ತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೃದ್ರೋಗ ತಜ್ಞರೊಬ್ಬರು ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಸಾವು ತಕ್ಷಣ; ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಬದುಕಿದಲ್ಲಿ ೬೦

೨

ವರ್ಷದವರೆಗೆ ತೊಂದರೆ ಬರಲಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವರ ಮಾತಿನಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೈಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೪.೩೦ಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ, ಧ್ಯಾನ, ಪೂಜೆ, ಓದು, ಬರವಣಿಗೆ - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ಲಪ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಹೆಗಲಿಗೊಂದು ಚೀಲಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಿತವೇಗದಿಂದ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಆಯಾಸವಾದರೆ ಸಾಕು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪರಿಚಯಸ್ಥ ರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸುಸ್ತು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈರೀತಿಯ ನಿರಾಯಾಸದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಬಲ್ಲಾಳ್ ಎಂದೂ ಸೋಮಾರಿಯಾಗದೆ ಸದಾ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ದೇಹದ ಭಾರ ಕೇವಲ ೩೦-೩೫ ಕಿಲೋ. ಆದರೂ ಲವಲವಿಕೆಯ ಅಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ತೂಕ ಕೇವಲ ೩೯ ಕಿಲೋ, ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವರ್ಷ ತಾನು ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುರಾರಿಯ ಪ್ರವೇಶ. ಮುರಾರಿಯವರಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದಾಗ ಮುರಾರಿ ಹೇಳಿದರು, 'ನನ್ನ ತೂಕ ನಿಮಗಿಂತ ಕಡೆಮೆ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸದೆ ಕ್ರಿಯಾತತ್ಪರನಾಗಿದ್ದೇನೆ.' ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗೂ ತಾನು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ದೈರ್ಯಬಂದಿತು.

ದೇಹದ ತೂಕ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಶ್ವಾಸಕೋಶಕ್ಕೆ ಒತ್ತಡ ಚಾಸ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮುರಾರಿ ಮಿತಾಹಾರಿ. ಸದಾ ಗಾಂಧಿಯ ಅಸ್ವಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರ ಬಿಡುವ ಮುರಾರಿಗೆ ಸ್ವಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಅತೀವ ಆಸಕ್ತಿ. ಊಟಕ್ಕೆ, ದೋಸೆಗೆ, ಇಡ್ಲಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಬೆಣ್ಣೆ ಬೇಕು. ಮನೆಯ ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಎಣ್ಣೆತಿಂಡಿಗಳು, ಸಿಹಿತಿಂಡಿಗಳು ತುಂಬಿರು ತ್ತಿದ್ದವು. ಆತ್ಮೀಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ನನಗೆ ತಂದುಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷದ ಊಟವನ್ನು ಮುರಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಟೆಲ್ ತಿಂಡಿ ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿಯ ತುಣುಕೊಂದನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಪ್ರದಿಮಾಡಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಹುಳುಹುಪ್ಪಟೆಗಳಿಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ನಮಗೆ ಸಮಚಾಯಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ತಿಂದು ಉಳಿದದ್ದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವು ಹೋಟೆಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ, 'ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟುಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದದ್ದು ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಪ್ಲೇಟಿಗೆ ಹಾಕಿಬಿಡಿ' ಎಂದು ಮೊದಲೇ ನಾನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಮುರಾರಿ ಲಹರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುವರು. ನಿರ್ಘೋಷದ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ - ಧರ್ಮ ಆಚರಣೆ, ತಿಂಡಿ, ಕರಕುಶಲತೆ, ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಪರಿಸರ - ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಎಲ್ಲದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ಮಯ, ಬೆರಗು. ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವವ ಎಂದೇ ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಮುರಾರಿ ಉಡುಪಿ ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಂಬಲಪಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರ ತಂದೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಜನಾರ್ದನ ಮಹಾಕಾಳೀ ದೇವಸ್ಥಾನದ ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯದ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರು, ಶ್ರೀ ನಿಡಂಬೂರುಬೀಡು ಅಣ್ಣಾಜಿ ಬಲ್ಲಾಳರು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ತೋಟಕ್ಕೆ ತಾಗಿಕೊಂಡೆ ಇರುವ ಅರ್ಧ ಎಕರೆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳರ ಮನೆ 'ಮಾನಸ'. ಅದಮಾರು ಮಠಾಧೀಶ ಶ್ರೀ ವಿಬುಧೇಶ ತೀರ್ಥ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಇವರ ಸೋದರಮಾವ. ತಂದೆ ಅಣ್ಣಾಜಿ ಬಲ್ಲಾಳರು ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೆ ಅದಮಾರು ಮಠದ ದಿವಾನರೂ ಆಗಿ ಮಠದ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಮಾರು ಮಠ ಅಷ್ಟಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಸೋದಮಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಧಿಕ ಹುಟ್ಟುವಳಿ ಇರುವ ಮಠ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅದಮಾರು ಮಠದ ಶಾಖೆಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಆಸ್ತಿಯ ಗೇಣಿ ವಸೂಲಿ, ಸಕಲ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅಣ್ಣಾಜಿ ಬಲ್ಲಾಳರದು. ಮುರಾರಿ ಅಣ್ಣಾಜಿ ಬಲ್ಲಾಳರ ಹಿರಿಯಮಗ. ಇವರ ತಮ್ಮ ಭರತ್ ಬಲ್ಲಾಳರು ಸದ್ಯ ಮುಂಬೈಯ ಐ.ಐ.ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಉಡುಪಿಯಿಂದ ೧೦-೧೫ ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ ಮಣಿಪುರ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದವರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಜಪ ಆಫೀಕ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ಕಲಿತವರು. ಅದಮಾರು ಮಠದ ಆನೆಯನ್ನೇರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಭಾಗ್ಯವೂ ಮುರಾರಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಚಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಬಹಳಪ್ರಿಯ. ಜೊತೆಗೆ ರೈನ್ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ, ಪತಂಜಲಿಯ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ, ಜೊತೆಗೆ ಓಶೋನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಇವುಗಳಿಂದ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಜೀವನಶೈಲಿ, ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿ, ತಾತ್ವಿಕತೆ, ಪರಿಸರಾಸಕ್ತಿ ಅವರನ್ನು ಆವರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಗಾಂಧೀವಾದ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಒಲವು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ಸಮಾಜವಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಪರ್ಯಾಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಚಿಂತನೆ, 'ಲೋಕವಿದ್ಯಾ' ಅವರು ಮಾತಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳು. ಸಂಗೀತ, ಅದರಲ್ಲೂ ಉತ್ತರಾದಿ ಸಂಗೀತ ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿ. ಸಂಗೀತಸಭಾದ ಮೂಲಕ ರಾಜನ್ ಮಿಶ್ರ ಸಾಜನ್ ಮಿಶ್ರ, ಡಾಗರ್ ಬ್ರದರ್ಸ್ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗೀತ ದಿಗ್ಗಜರು ಉಡುಪಿಗೆ ಬರುವಂತೆ

ಮಾಡಿದವರು ಮುರಾರಿ. ಉಡುಪಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಮನವೊಲಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಸಂಗೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಕಾರಂತರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಓದಿಕೊಂಡ ಅವರು ಆಯಾ ಲೇಖಕರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಹೊಸ ಹೊಳವುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲೂ ಅವರು ಗಟ್ಟಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾನೂನು ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ರ್ಯಾಂಕ್, ಮುಸ್ಲಿಂ ಲಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಪದಕ ವಿಜೇತರು. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಂಎ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಆ ಹಿಂದಿನ ಖಲವರ್ಷಗಳ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ದಾಖಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮೂರು ಸ್ವರ್ಣಪದಕ ಗಳಿಸಿದರು. ಕೇವಲ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ಗಳಿಸಿದರು. ೧೯೯೨ರಲ್ಲಿ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪಡೆದರು.

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಎಂಎ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಡಾ. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯಂಥವರ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಸದಭಿರುಚಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಸಿಂಡಿಕೇಟ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಯೋಜನಾ ವಿಭಾಗದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಮಾಸಿಕ ಬುಲೆಟಿನ್‌ನ ಸಂಪಾದಕತ್ವ ನಡೆಸಿದರು. ಮಣಿಪಾಲದ ಮಾಹಯ ಮಾನವಿಕ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾನವಿಕಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನೇಕ ದಿಗ್ಗಜರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ರಥಬೀದಿ ಗೆಲೆಯರು ಸಂಸ್ಥೆಯ ವತಿಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣ ನಡೆಸಿ ದೆಹಲಿಯ ಪಿಪಿಎಸ್‌ಟಿಯ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಉಡುಪಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಪರಿಸರ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಗೀತ, ಚಿಕಿತ್ಸಾ ವಿಚಾರಧಾರೆ, ಗಾಂಧಿಚಿಂತನೆ, ಉಪನಿಷತ್ತು - ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವು ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಶಿಸ್ತುಗಳ ದೇಶವ್ಯಾಪಿ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲ ಉಡುಪಿಗೆ ಬಂದು ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಐದು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳರದು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿಂತನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು, ಪರಿಸರ, ಸಂಗೀತ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಕೋಮುಸಾಮರಸ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಬಳಕೆದಾರರ ಜಾಗೃತಿ, ಕಲೆ, ಜಾಗತೀಕರಣ, ಕುದುರೆಮುಖ ಗಣಿಗಾರಿಕೆ, ಬಹತ್ ಕೈಗಾರಿಕೆ - ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾಡಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕನ್ನಡ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಈಡಿಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಜನಜಾಗೃತಿಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದವರು ಮುರಾರಿ. ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘದಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದವರೆಗಿನ ಸೆಮಿನಾರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಚಿನ

ಎಂಟು-ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಅರವತ್ತು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೆಮಿನಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಭಾಷಣಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವನ್ನು ಲೇಖನರೂಪಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, Economic Times, Business Standard, Independent, Times of India, The Hindu, Indian Express, Southern Economist, Eastern Economics ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಂಗ್ಲಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಇವರ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಸತ್ಯದ ನವದರ್ಶನ, ಉಡುಪಿಯ ಸಾಂಸ ತಿಕ ಕಥನ, ಜಿಡ್ಡು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಒಂಟಿದ್ದನಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮುಖ, ಧ್ಯಾನ ಚಿಂತನ, ನಿತ್ಯ ವರ್ತಮಾನ, Sustainable Development, Rural Development with a Difference, Rural Youth Employments ಇವು ಅವರ ಪ್ರಕಟಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅವರು ತೀರಿಹೋಗುವಾಗ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತವಾದ 'ಕಿಟಕಿಗಳು ಕನ್ನಡಿಗಳು'.

ಅವರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ರ್ಯಾಂಕ್ ಪಡೆದಿದ್ದಾಗಲಿ, ಭಾಷಣಕಾರರಾದ ದ್ವಾಗಲಿ, ಗ್ರಂಥ ಬರೆದಿದ್ದಾಗಲಿ ದೊಡ್ಡವಿಷಯವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯ ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಅಕಡೆಮಿಕ್ ಆಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲ ಓದು ಅಥವಾ ಆಸಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವಾಗಲಿ, ಅಂಕಿಅಂಶವಾಗಲಿ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಹೊಸವುಗಳಿದ್ದವು, ನಾವೀನ್ಯವಿತ್ತು. ಹೊಸತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಸ ಈಡಿಯಂನಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು ಹಪಹಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಹೊಸತು ಅವರ ಮಾತಿನ ವೇಗಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಅರ್ಥರ್ಥವಾಕ್ಯ ಮಾತಾಡುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಲ್ಲಾಳರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜನ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಗೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೆಮಿನಾರ್‌ನ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೃಹತ್ ಹಣಸಂಗ್ರಹವಾಗ ಬೇಕಾದಾಗ ಬಲ್ಲಾಳ ಒಬ್ಬರೇ ಹೋಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಕೋಚಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವರದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸೆಮಿನಾರ್‌ನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ವಿವರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಹಣಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುರಾರಿ ಮೂಲತಃ ಭಾವಜೀವಿ, ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯ, ಚೊತೆಗೆ ಅತಿವಾಚಾಳಿ. ದಿನಗಟ್ಟಲೆ ಯಾರ ಭೇಟಿಗೂ ಹೋಗದೆ ಭೂತದ ಹಾಗೆ ಓದು ಬರವಣಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಮುರಾರಿ ಮೂಡುಬಂದಾಗ ಹೊರಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮೀಯರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಭಾಷಣ ಬಿಗಿಯುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ವಿಶಾಲವಾದ ತೋಟದಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಲಾನ್

ಬೆಳೆಯಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಮರಗಳು, ಗಿಡಗಳು. 'ಗಾರ್ಡನ್ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುವಂತೆ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ನಡೆಸಿ ಗಾರ್ಡನ್ ಬೆಳೆಸಬೇಕು' ಎಂದು ರೈನ್ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಗಾರ್ಡನ್ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ತೋಟದ ಲಾನ್ ಯಾವುದೋ ವೈಲ್ಡ್‌ಗ್ರಾಸ್. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಆರೈಕೆಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರ್ಡ್‌ಬಾತ್, ಹಾಸುಕಲ್ಲುಗಳು. ಮನೆಯ ಹೊರಗಡೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಗಲಿ. ಅಲ್ಲೇ ಮರದ, ಬೆತ್ತದ ಆಸನಗಳು. ಮನೆಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಮನೆಯ ಒಳಗಿರುವವರಿಗೆ ಬಂದವರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಅಡಚಣೆ, ಸಂಕೋಚಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಜಗಲಿಯನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಂತ ಬಲ್ಲಾಳರ ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಅಡುಗೆ ಮಾಡುವ ಉಡುಪರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಹೌದು, ಬಲ್ಲಾಳರ ಲಹರಿಯ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಒಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಸದಾ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡುವ, ಸುಂದರ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಲ್ಲಾಳ 'ಸಹಬಾಳ್ವೆ ಮಾಡಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಶಿಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುನಿಂತ ಆಕರ್ಷಕ ಮರದ ಕಪಾಟುಗಳು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಥಿಲ ಗುತ್ತಿನ ಮನೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ದುತಂದ ಮರದ ಕುಸುರಿಕಲೆಯ ಕಂಬಗಳು. ಕಾವಿಶಿಲ್ಪದ ದೇವರಕೋಣೆ, ಹಳೆಯಕಾಲದ ಆಯ್ದು ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಬೃಹತ್ ಬಾಗಿಲುಗಳು, ಕಂಚಿನ ಹಿತ್ತಲೆಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು, ಹಳೆಯ ರೋಮನ್ ಅಂಕೆಯ ಗಡಿಯಾರಗಳು, ಹಳೆಯ ಶಾಂಡಿಲಿಯರ್‌ಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಬಲ್ಲಾಳರು ಉತ್ತಾರಾದಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಮಂದ್ರಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾ ಭಾವುಕನಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಬಲ್ಲಾಳ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿಗೆ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ಏಕೈವಿಷ್ಟ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಊಂ ಮಿಲಿಯ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾದ ಸಂತತಿ ಇತ್ತು. ಅದು ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಎಷ್ಟು ಕಶ್ಚಲ ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂದರೆ, ಅದು ಸ್ರವಿಸಿದ ಕಶ್ಚಲದಲ್ಲೇ ಆ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾದ ಸಂತತಿ ನಿರ್ಮೂಲನವಾಯ್ತು' ಎಂದರು. ಅಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯೊಬ್ಬಳು 'ಅಷ್ಟು ಮಿಲಿಯವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬ್ಯಾಕ್ಟೀರಿಯಾ ಇರಲಿಲ್ಲ ಸಾರ್' ಎಂದಳು. 'ಕೋಟಿ, ಮಿಲಿಯ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ; ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಹಿಂದಿರುವ ಫಿಲಾಸಫಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದರು ಮುರಾರಿ. ಒಮ್ಮೆ ವಿದೇಶದಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಾಲು

ಆಮದಾಗುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಅವರ ಕನಿಷ್ಠದರದಿಂದಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಹೊಡೆತಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂದರು. ಅಂಕಿಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತಾಡುವ ಶಾಸಕರೊಬ್ಬರು (ಬಲ್ಲಾಳರು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ) ಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ವಿದೇಶೀ ಹಾಲಿನ ಬಾಟಲಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಮುದ್ರಿತ ದರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬಲ್ಲಾಳರ ತಪ್ಪನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು. ಬಲ್ಲಾಳರದು ಅದೇ ಉತ್ತರ: 'ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದು ಫಿಲಾಸಫಿ ಹೇಳುವುದು ಮಾತ್ರ, ಅಂಕಿಅಂಶ ನನಗೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತ.' ಹೀಗೆ ಬಲ್ಲಾಳರು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು, ಬರೆಯುವ ವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾವುದೋ ಫಿಲಾಸಫಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ವಾಹಕಗಳು, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬಲ್ಲಾಳರು ಜನಪ್ರಿಯ ಲೇಖಕ, ಮಾತುಗಾರ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರಂಥವರು ಆದರ್ಶ.

ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಬಲ್ಲಾಳರು ಏನು ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಸಂಘಟನೆಯನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಉತ್ತರ. ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದತೆ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಕಡೆಮಿಕ್ ಆಗಿ ಮಾತಾಡಲಾರರು ಬಲ್ಲಾಳರು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅಕಡೆಮಿಶಿಯನರು, ಏಕ್ವಿವಿಷ್ಯಾಗಳು ಮತ್ತು ವಿಚ್ಛಾನ್ವಿಗಳಿಗೆ ಬಲ್ಲಾಳರನ್ನು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಜುಗರ. ಬಲ್ಲಾಳರ ಹಿರಿಮೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದು. ಉಭಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಏಕ್ವಿವಿಷ್ಯಾಗುಂಪುಗಳಿಗೆ, ಅವರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುರುವಾಯನಕೆರೆಯ ಪರಿಸರಾಸಕ್ತರ ಒಕ್ಕೂಟ, ನಾಕರಿಕ ಸೇವಾಸಮಿತಿ, ಕುಂದಾಪುರದ ನಮ್ಮ ಭೂಮಿ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ ನಿಲಯದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ದಲಿತ ಸಂಘರ್ಷ ಸಮಿತಿ, ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದತಾ ವೇದಿಕೆ, ಅಲ್ಪಮತೀಯ ವೇದಿಕೆ, ಗನಿಗಾರಿಕೆಯ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿ ಗುಂಪುಗಳು, ವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ಥಾವರ ವಿರೋಧಿ ವೇದಿಕೆಗಳು ಇಂತಹ ನೂರಾರು ಗುಂಪುಗಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬಲ್ಲಾಳರು ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕಹೊಂದಿದ್ದರು. ಬಲ್ಲಾಳರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನೇಕ ಸಾರ್ಥಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಿಸರಾಸಕ್ತರ ಒಕ್ಕೂಟವು ಕುದುರೆಮುಖದ ಬಗ್ಗೆ 'ಯಾರದೋ ದೇಹ, ಯಾರದೋ ಮುಖ ಕುದುರೆಮುಖ' ಎಂಬ ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಬಲ್ಲಾಳರು ಎಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಈಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಉಭಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ವಿನಾಶದ ವಿರುದ್ಧದ ಸ್ವರ ಕ್ಷೀಣಿಸಿದೆ. ಅಥವಾ ಆ ಸ್ವರ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟ ವಾಗುವುದಂತೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿದೆ.

ಮಠಗಳಿಂದ, ದೇವಸ್ಥಾನ ಮನೆಯ ಪರಿಸರದಿಂದ ಮಾಧ್ವಶಿವಳ್ಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ

ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲಾಳರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮ ಪಾರಾಯಣ, ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಮುದ್ರಾಧಾರಣ, ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬದ ದಿನ, ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ದಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ವಂದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲೂ ಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ತೀವ್ರ ನಿಷ್ಠೆ. ಕೋಮುದ್ವೇಷ, ಮತೀಯ ದ್ವೇಷದ ಬಗ್ಗೆ ಬಲ್ಲಾಳರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ, ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭ ಸಂಘಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೋಮುಸಾಮರಸ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣಕ್ಕೆ ಪೇಜಾವರ ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಟಿಬೆಟಿಯನ್ ಧರ್ಮಗುರು ರಿಂ ಪೋಟೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ನರದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಚಿಪ್ಪು ಸೆಮಿನೇರಿಯ ರೆ.ಫಾ. ಚಾನ್ ಫೆರ್ನಾಂಡಿಸ್ ಇಂಥವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯಂಥವರ ಜತೆ ಮುಖಾಮುಖಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಧರ್ಮವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವವನು ಮಾತ್ರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಬಲ್ಲಾಳರ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ತ ಹಿಂದೂವಾದಿಗಳಿಗೂ ಇತ್ತ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಸಂದೇಹ. ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರು ಎಂದು ಹಿಂದೂವಾದಿಗಳು ಕರೆದರೆ, ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲಕೆಳಗೆ ಹೊರಳುವವರು ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಿದೆ. ಅವರು ತೀರಿಹೋದಾಗ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಬರೆದವರಿದ್ದಾರೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಠಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ, ಆದರೆ ಮರೀಯನಾಗದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಲ್ಲಾಳರು. ಎಡಪಂಥೀಯರ ಜೊತೆಗಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಚ್ಚಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಲ್ಲಾಳರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಸಂವಹನ ಸಾಧಿಸುವ ತಂತ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಜೀವನದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂಗ. ಕೋಮುಸಾಮರಸ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕತೆ ಎರಡೂ ಬಲ್ಲಾಳರ ಬದುಕಿನ ಅವಿನಾಭಾಗ ದಲ್ಲಿರುವ ಏಕತ್ರಸತ್ಯ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಸನಾತನ ಜೀವನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಉಡುಪಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಬೇರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಜತೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮುರಾರಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಪೋಲೀಸ್ ವರಿಷ್ಠರ ಜೊತೆ, ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಮಿಷನರ ಜೊತೆ, ಅರಣ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಜೊತೆ, ಚುನಾಯಿತ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂದರ್ಭ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಸತ್ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಆರ್ಥಿಕ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಏನು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ,

ಗಿಡನೆಡುವುದು, ಹೂಳೆತ್ತುವುದು, ನಗರ ಸೌಂದರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತ್ಮೀಯ ಒತ್ತಡ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಲಾವಿದರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಏಕೈವಿಷ್ಟು ಗುಂಪುಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಡ ಕರಕುಶಲಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ನಿವೇಶನ ನೀಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ನನಗಾಗಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ಮಾಡಿ' ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ಸ್ಲೋಗನ್ ಆಗಿತ್ತು. ಡಿ.ಸಿ. ಆಫೀಸಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನೀನಾಸಮ್ ಮರು ತಿರುಗಾಟದ ನಾಟಕವನ್ನಾಡಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿಗೆ ಹೊಸ ಪರಿವೇಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಸಂಕೀರ್ಣಗಳಿಗೆ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬರುವಂತೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರುತ್ತಿದ್ದರು. 'ರಾಜಕಾರಣಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಕರೆಯಲೇಬೇಕು, ಅವರನ್ನು ಎಜ್ಯುಕೇಟ್ ಮಾಡಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಪಾರ್ಕಿನ ವಿಸ್ತರಣೆ, ನವೀಕರಣ, ಕುಂದಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಯೋ ಡೈವರ್ಸಿಟಿ ಪಾರ್ಕಿನ ಯೋಜನೆ, ಉಡುಪಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಆಫೀಸಿನ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸಲು ಸಲಹೆ, ಕೃಷ್ಣಮಠದಲ್ಲಿ ರಥದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ, ಹೊಸ ಶಿಲ್ಪಸಾಧ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಜಿಲ್ಲೋತ್ಸವದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ, ಉಡುಪಿಗೆ ಹಸಿರು ಹೊದಿಸಲು ಅರಣ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕುಮ್ಮಕ್ಕು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಎಂಎಲ್ಎಗಳು ಮತ್ತು ಮತಾಧಿಪತಿಗಳ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅಗತ್ಯಕಂಡರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಅವರ ಸುಂದರಮುಖಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸುವುದು ಅವರ ಅಭ್ಯಾಸ. ಜಗಳ ವಿಚಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ವಿನಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಎಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅವರು ಎಂದೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಈ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಹೊಸ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಗಳಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ; ಇರುವುದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಶಾಸಕರ ಮಾತಿಗೆ ಹಾದಪ್ಪನಂತೆ ತಲೆದೂಗದೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಬಲ್ಲಾಳ್ ಯಾರಿಗೂ ತೀರಾ ಆತ್ಮೀಯರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೂರಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕ್ಷುಲ್ಲರೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಲ್ಲಾಳರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಗೌರವ, ಅವಜ್ಜಿ, ಸಂದೇಹ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ. ಹೊಸದಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಎಂಎಲ್ಎ ಯವರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಉಡುಪಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಕ್ಸ್‌ಪರ್ಟ್ ಸಲಹೆ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಿರಿ; ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ

ರಾಜಕೀಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಯಾರೊಡನೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭಿಡೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಬಲ್ಲಾಳರು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೊಂದಕ್ಕೆ ಉಡುಪಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೊಬ್ಬರನ್ನು ವೇದಿಕೆ ಇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರವೇಶದ ಬಗೆಗಿನ ತೀರ್ಪಿನಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಬಡವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ; ಇದು ಜನವಿರೋಧಿಯಾದದ್ದು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಜನರ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜೀವನವನ್ನು ತೇಯ್ದು ಅದರಲ್ಲೇ ಆನಂದವನ್ನು ಕಂಡ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಡಾ. ನಿ. ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ.

ಕಳೆದ ಐದಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾಳರದು ಎಡೆಬಿಡದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು. ಬರವಣಿಗೆ, ಸಂಘಟನೆ, ಭಾಷಣ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಪ್ರಚಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ದುಡಿಮೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಕೀರ್ತಿಯ ಆಸೆಯೂ ಬಲ್ಲಾಳರಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುವ ಆಸೆ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ, ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರೆಕಗ್ನಿಷನ್ ಬೇಕು' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಹೆಗ್ಗೋಡಿನಿಂದ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಉಡುಪಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಛೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಜಿಲ್ಲೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕೊಡಿಸಿ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಗುರುವಾಯನಕೆರೆಯ ಪರಿಸರಾಸಕ್ತರ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಾರ್ಕಳದಲ್ಲಿ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿ ಸೈಕಲ್ ತಾಗಿ ಬಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿದ ವೈದ್ಯರು ಉಡುಪಿಗೆ ಕರೆದುತಂದು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. 'ಈ ವರ್ಷ ನನಗೆ ಆಕ್ಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗುವ ಸೂಚನೆ ಚಾತಕದಲ್ಲಿದೆ' ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಶಾಂತಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ೨೦೦೪ ಮೇ - ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಧೂರು ಗಣಪತಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗಿಬಂದರು. ಏಕ್ಸಿಡೆಂಟ್ ಆಗುವ ೧೦-೧೫ ದಿನದ ಮೊದಲು ಅವರ ಗೆಳೆಯ ರಾಜಾರಾಮಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆತಂಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ವ್ಯತ್ಯಂಜಯ ಜಪ ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆತ್ಮೀಯ ಕರಕುಶಲಿ ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ 'ನಾನು ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಾನು ಸತ್ತರೆ ನೋಡು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ' ಎಂದಿದ್ದರು. ಬದುಕನ್ನು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿ ಸಾವಿನ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಆನಂದಿಸುವ ಬಲ್ಲಾಳರ ಅಗಲುವಿಕೆ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಘಟನೆಗಳಿಗೆ, ಯೋಜನಾ ಸಕ್ರಮಕ್ಕೆ, ಏಕೈವಿಷ್ಟು ಗ್ರೂಪ್‌ಗಳಿಗೆ ತೀವ್ರ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಇಂದು ಅವರ

ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಘಟನೆಗಳವರು 'ಈಗ ಬಲ್ಲಾಳರು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಅವರ ಮಹತ್ವ ಅರಿವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನಿಯಮಾವಳಿ, ಕಾನೂನುಗಳಿಂದ ಗೋಜಲಾದ ಸರಕಾರೀ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಧ್ಯತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಸದ್ಯದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ ಬಲ್ಲಾಳರು ಜನಪರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಹರತೊಟ್ಟರು. ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಜನಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಚಿಕ್ಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಹಾಡಿಹೊಗಳಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕರೆದು ಊಟ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ನಾಡಿನ ಧೀಮಂತರ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ಚಳುವಳಿಗಳ ನೇತಾರರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ನೇತಾರ ರೊಂದಿಗೆ, ಉದ್ಯಮಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದೇರೀತಿ ಸಂವಹನ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರು. ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಏನೂ ಕೇಳದ, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಸಮಾನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಚರ್ಚಿಸುವ ಬಲ್ಲಾಳರು ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಜನರ ನಡುವಿನ ಸಂವಹಕರಾಗಿ, ಸರಕಾರದ ಕೆಲಸದ ವೇಗವರ್ಧಕರಾಗಿ ಅಪೂರ್ವ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಲ್ಲಾಳರ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಬಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾರೂ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ದುರದೃಷ್ಟ.

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ತನ್ನ ಪುಸ್ತಕ 'ಕಿಟಕಿಗಳು ಕನ್ನಡಿಗಳು' ಗ್ರಂಥದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಆಮಂತ್ರಣ ಹಂಚಲು, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರ ಬೈಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಬೇರೊಂದು ಬೈಕ್ ಹೊಡೆದು ಬಲ್ಲಾಳರಿದ್ದ ಬೈಕ್ ಬಿತ್ತು. ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಲ್ಲಾಳರು ಅಪ್ರಚ್ಛಾಸ್ತಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಪಲ್ಲನರಿ ಹೈಪರ್ ಟೆನ್ಷನ್‌ನಿಂದಾಗಿ ಮೆದುಳಿಗೆ ರಕ್ತಸಂಚಾರ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗದೆ ಒಂದುವಾರ ಕಳೆದರೂ ಚೇತರಿಸಲಾಗದ ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

ಬಲ್ಲಾಳರು ಬಯಸಿದಂತೆ ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರು, ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಅಸಂಖ್ಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಬಲ್ಲಾಳರ ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅಂತಿಮ ನಮನ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧಿ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋದಯ ಇವು ಗಾಂಧೀಜಿ ನಮಗೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು. ಇವು ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಪಥವಾದರೆ ಸರ್ವೋದಯ ಗುರಿ. ಸರ್ವೋದಯದ ಸಾಧನೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೆಲವು ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ಸರ್ವೋದಯ ಸಮಾಜದ ಗುರಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸ. ಅಂದರೆ, ದೇಹ ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಅಂತಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ತಾನೇತಾನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯವೇ ಚೀವನ ಧರ್ಮವಾಗಿ ರುತ್ವದೆ. ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆಗಳೇ ಉಸಿರಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಸಾಧನವೇ ಶಿಕ್ಷಣ. ಸರ್ವೋದಯಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು 'ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲ ಧ್ಯೇಯ ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವತೋಮುಖ ವಿಕಾಸ. 'ಒಂದು ಕೈಕಸುಬಿನ ಮೂಲಕ ಮಕ್ಕಳ ದೈಹಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ.'

ಗಾಂಧೀಜಿ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದ ವಿವರಗಳನ್ನು ದೇಶದ ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಅವರು ದಕ್ಷಿಣಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮ - ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರ್ಮ್‌ನಲ್ಲಿ, ಅನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದ ವಾರ್ಧಾ ಮತ್ತು ಸೇವಾಗ್ರಾಮ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ೧೯೦೯ರಲ್ಲಿ 'ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಬರೆದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ 'ನನ್ನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ' ಎಂಬ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗೆ ತಮ್ಮ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದರು.

ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ: 'ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಚ್ಛಾನ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ಅಕ್ಷರಚ್ಛಾನ ಎಂದರೆ ಅದೊಂದು ಆಯುಧವಾಯಿತು. ಆಯುಧವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಲೂಬಹುದು, ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಲೂಬಹುದು.

ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನದ ದುರುಪಯೋಗ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದಿನವೂ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಅದರ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

‘ಇಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಓದು ಬರಹ ಅಂಕಗಣಿತಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವುದೇ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ರೈತ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೋಕಜ್ಞಾನವಿದೆ. ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಯ ಸಂಗಡ, ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳ ಸಂಗಡ, ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳ ಸಂಗಡ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಸದಾಚಾರ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅವನು ಬಲ್ಲ; ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಬರೆಯಲು ಬಾರದು. ಇಂಥವನಿಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ನೀಡಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೀರಿ? ಇನ್ನು, ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ. ನಾನು ಭೂಗೋಳ, ಖಗೋಳ, ರೇಖಾಗಣಿತ, ಬೀಜಗಣಿತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲಿತೆ. ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನನಗಾಗಲಿ ನನ್ನ ನೆರೆಯವರಿಗಾಗಲಿ ಅದರಿಂದ ಏನು ಲಾಭ? ಯಾವುದು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧವೂ, ಶಾಂತವೂ, ನ್ಯಾಯದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿ ಮಾಡುವುದೋ, ನೀಚಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೇಸಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೋ, ತನ್ನಂತೆ ಪರರನ್ನು ಕಾಣಲು ಕಲಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ನಿಜವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವಾಗಲಿ ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣವಾಗಲಿ ಅಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೇ? ಅವು ನಮ್ಮನ್ನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೇ? ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದ ಅನುಕರಣೆಯಾದ ಈ ಅಕ್ಷರಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ಆಗಲಾರದು. ನಾವಿಂದು ಪೂಳು ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದೇವೆ.

‘ಹಾಗೆಂದು, ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದೂ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬರೀ ಅಕ್ಷರದ ಭ್ರಾಂತಿ ತಪ್ಪು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಉಪಯುಕ್ತವೇ; ಅದೇ ನಮ್ಮ ಕಾಮಧೇನು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ನೀತಿಯ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಅದರಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾದೀತು. ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವತ್ತು. ಅದೇ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ. ಆ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಡ ಭದ್ರ, ಶಾಶ್ವತ.

‘ಮೆಕಾಲೆ ಹಾಕಿದ ಶಿಕ್ಷಣದ ತಳಹದಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ನೂಕಿದೆ. ಆತನಿಗೆ ಆ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪರಿಣಾಮವೇನೋ ಅದೇ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಸಾಲದೇ ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ?

‘ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವಿದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳು ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಿರೋಧಾರ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ! ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಸದಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ನಾವಿಲ್ಲಿ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶವೂ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಯತ್ನ ನಡೆದಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯಾ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವೇಲ್ಸ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಪ್ರದೇಶ, ವೇಲ್ಸ್ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ತಾಯಿನುಡಿಯನ್ನೇ ಬಳಸುವಂತೆ ಚಳುವಳಿ ನಡೆದಿದೆ. ಇತ್ತ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ? ಎಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಪ್ಪು ತಪ್ಪು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಹುಕಾಲ ನಡೆದರೆ, ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಶಪಿಸದೆ ಇರಲಾರದು. ಇದು ನನ್ನ ದೃಢವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

‘ನಾವೀಗ ಅಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ಪೂರಾ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅದೇ ನಮಗೆ ಅಗತ್ಯ ಎಂಬಂತೆ ಆಗಬಾರದು. ಅದನ್ನು ಕಲಿತು ಹಣ ಗಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮಿತವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಕಲಿತರೂ, ಅದರಲ್ಲೂ ಏನು ಕಲಿಯಬೇಕು, ಏನು ಕಲಿಯಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಅವನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೀಷು ಕಲಿತವರೂ ತಾಯಿನುಡಿ ಬಳಸಬೇಕು, ತಾಯಿನುಡಿ ಕಲಿಸಬೇಕು.

‘ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಲಿ. ಅನೇಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಭ್ರಾಂತಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂದರೆ ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಸುಸಂಸ್ಕೃತನಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯ ಚೊತೆಗೆ, ಹಿಂದುವಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೆ ಅರಬ್ಬಿ, ಪಾರಸಿಯಾದರೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಕಲಿತಾನು. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಪಾರಸಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯಲಿ. ಉತ್ತರ-ಪಶ್ಚಿಮದವರು ಕೆಲವರು ತಮಿಳು ಕಲಿಯಲಿ. ಹಿಂದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಲಿ. ಆದರೆ ಲಿಪಿ ನಾಗರಿಕ, ಪಾರಸಿ ಅಥವಾ ಅವರವರ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಆಗಬಹುದು. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೆ

ಎರಡೂ ಲಿಪಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಬಹುದು.’

‘ಆತ್ಮಕಥೆ’ಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿಲುವುಗಳು ಧೋರಣೆಗಳು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮಕಥೆಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಯುವುದು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಅಂಶಗಳೂ ನಮ್ಮ ಅವಗಾಹನೆಗೆ ಬರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆಯಿಂದ ಆಯ್ದು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರವಾಗಿಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.

‘ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಪೋರ್‌ಬಂದರಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದೆನು. ಯಾವುದೋ ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದುದರ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. ಮಗ್ಗಿಕೋಷ್ಠಕ ಕಲಿಯುವುದು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇತರ ಹುಡುಗರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ಬಯ್ಯಲು ಕಲಿತುಕೊಂಡೆನು. ಅಂದಿನ ದಿನಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಇದರ ಹೊರತು ನನಗೆ ಮತ್ತೇನೂ ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲ.

‘ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಪೋರ್‌ಬಂದರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಜಕೋಟೆಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ನನಗೆ ಕೇವಲ ಏಳು ವರುಷಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಹೆಸರುಗಳು ಮೊದಲಾದ ವಿವರ ಗಳೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳ ಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೆನು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಲೆಯಲ್ಲೂ ಓದುಮುಗಿಸಿ ಮುಂದೆ ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ವೇಳೆಗೆ ನನಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷ ತುಂಬಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗಾಗಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗಾಗಲಿ ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿದ್ದೆನು. ಯಾರ ಜೊತೆಗೂ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ, ಪಾಠಗಳು ಇವೇ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು. ಗಂಟೆ ಹೊಡೆಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದು; ಶಾಲೆ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೆ ಮನೆಗೆ ಓಡುವುದು; ಇದು ನನ್ನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು.

‘ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ವರುಷದ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್ ಮಿ. ಗ್ಯಾಲನ್ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗೆ

ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಮೊದಲನೆಯ ತರಗತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಐದು ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಕೆಟಲ್ ಎಂಬ ಪದವೂ ಒಂದು. ನಾನು ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಬರೆದೆನು. ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಮ್ಮ ಪಾದರಕ್ಷೆಯ ತುದಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ನಾನು ಆ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ಹುಡುಗನ ಸ್ನೇಹನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಉದ್ದೇಶ. ಅದು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಕಾಪಿ ಮಾಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಕೆಲಸವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಐದು ಪದಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ದಡ್ಡ! ಇದಾದಮೇಲೆ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನನ್ನ ಮೂರ್ಖತನವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು. ಆದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವೃಥಾ ಶ್ರಮವಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಕಾಪಿಮಾಡುವ ಕಲೆ ನನಗೆ ಕೊನೆಗೂ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

‘ಇಷ್ಟಾದರೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಲ್ಲಿ ನನಗಿದ್ದ ಗೌರವ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿರಿಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದಿರುವುದು ನನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣವಾಗಿತ್ತು.

‘ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮತ್ತೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿವೆ. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಓದುವುದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನನಗೆ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯದ ಪಾಠಗಳನ್ನಂತೂ ಓದಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನನ್ನನ್ನು ಗದರಿಸುವುದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪಾಠವನ್ನೇನೋ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಪಾಠಗಳನ್ನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಓದುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ಇತರ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಆದರೆ ಹೇಗೋ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಕೊಂಡುಬಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದರ ಹೆಸರು ‘ಶ್ರವಣ ಪಿತ್ತಭಕ್ತಿ ನಾಟಕ’. ಅದನ್ನು ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಓದಿದೆನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿ ಗೊಂಬೆಯಾಟದ ಪ್ರದರ್ಶಕರು ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ಶ್ರವಣ ತನ್ನ ಕುರುಡು ತಂದೆತಾಯಿಯರನ್ನು ಅಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಹಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರ. ಆ ಪುಸ್ತಕ, ಆ ದೃಶ್ಯ ಎರಡೂ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅಂಕಿತವಾದವು. ‘ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ನಿನಗೊಂದು ಅದರ್ಶವಿದೆ ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸು’ ಎಂದು ನನಗೆ ನಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡೆನು...

‘ಮತ್ತೊಂದು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿಯವರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಟಕ ನೋಡಲು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ನಾಟಕ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ನಾಟಕ. ಅದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟುಬಾರಿ ನೋಡಿದರೂ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದು. ಅದರ ಹುಚ್ಚು ನನ್ನನ್ನು ಹಗಲೂರಾತ್ರಿ ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಲ ನಾನೇ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಾಗಿ ಆ ನಾಟಕವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ‘ಎಲ್ಲರೂ ಏಕೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂತೆ ಸತ್ಯಸಂಧರಾಗಿರಬಾರದು?’ ಇದು ಹಗಲೂರಾತ್ರಿ ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು; ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟ ಕ್ಲೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ, ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನೂ ಪಡಬೇಕು. ಇದೊಂದೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೆಂಬ ಆದರ್ಶ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಾವದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಶ್ರವಣ ಇಬ್ಬರೂ ಜೀವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು...’

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆದರ್ಶಗಳು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಮೇಲಿನ ಕಥನವು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಡುವೆ ಗಾಂಧಿಯವರ ಮದುವೆ ನಡೆದರೂ ಕೂಡಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥ್ಯಾಸ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅವರ ನಡತೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಸಂಗ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಯಾವತ್ತೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಪ್ರೀತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಸಂಕೋಚ ಸ್ವಭಾವದ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಮೊದಲಾದ ಆಟ-ವ್ಯಾಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ:

‘ಅದು ತಪ್ಪೆಂಬುದು ನನಗೆ ಈಗ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕೂ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಆಗ ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದೆನು. ಪಾಠಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ಅಥವಾ ಶಾರೀರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಸಹ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಕಾಸದಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ಈಗ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ.’

ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಶುಶ್ರೂಷಮಾಡಲು ವ್ಯಾಯಾಮದಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಯಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ನಷ್ಟವಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ದೈಹಿಕ ಸತ್ವಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಸಂಚಾರದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಶಾಲೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಚಿಂತನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡದಿದ್ದರಿಂದ ಆದ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

‘ಅಂದವಾದ ಅಕ್ಷರ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬರವಣಿಗೆ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಶ್ಯಕ ಅಂಶವಲ್ಲವೆಂಬ

ಭಾವನೆ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂತೋ ಕಾಣೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿಗೆ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಭಾವನೆ ಇತ್ತು. ಅನಂತರ ದಕ್ಷಿಣಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಯುವಕರ ಮತ್ತು ವಕೀಲರ ಮುತ್ತು ಪೋಷಿಸಿದಂತಿದ್ದ ಸುಂದರ ಬರವಣಿಗೆ ನೋಡಿ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಕೆಟ್ಟ ಅಕ್ಷರದ ಬರವಣಿಗೆ ಅಪಕ್ಕ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣ ಶಿಕ್ಷಣದ ಚಿಹ್ನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಾನು ಅರಿತೆನು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಶ್ಯವಾದ ಅಂಶವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯುವಕನೂ ಯುವತಿಯೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ.

‘ಅಕ್ಷರ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಈಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹಕ್ಕಿ ಹೂವು ಮುಂತಾದವನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಕ್ಕಳು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ವಸ್ತುಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಂತೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿತ ನಂತರವೇ ಅಕ್ಷರ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ, ಆಗ ಅವರ ಬರಹ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.’

ವಿವಾಹದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತರಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಬೇಕೆಂದು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬಯಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಅವಕಾಶ ಲಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮೂರನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ನಂತರ ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳ ಹಾಗೂ ಗಣಿತಪಾಠಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

‘...ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಮುಂಚೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಗೆ ಮುಂದೂಡಲ್ಪಟ್ಟೆನು. ಈ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗಂತೂ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರೇಖಾಗಣಿತ ಮೊದಲೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇನೋ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನನಗೆ ಪೂರ್ಣ ನಿರಾಶೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಾನು ಯೂಕ್ಲಿಡ್‌ನ

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ವಿಷಯವೆನ್ನುವುದು ತಟ್ಟನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಸರಳವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಕೇನಿದೆ? ಅಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ರೇಖಾಗಣಿತ ಸುಲಭವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಇಷ್ಟವೂ ಆಗಿದೆ.

‘ಸಂಸ್ಕೃತ ನನಗೆ ರೇಖಾಗಣಿತಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟಿತು. ರೇಖಾಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿ ಬಿಡಲಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಇಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಪಾರಸೀ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುರುಗಳ ನಡುವೆ ಪೈಪೋಟಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಪಾರಸೀ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಲಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಒಂದು ದಿನ ಹೋಗಿ ಪಾರಸೀ ಭಾಷೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆನು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು, ‘ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ವೈಷ್ಣವ ರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಮರೆತುದು ಹೇಗೆ? ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನಿನಗೆ ಕಠಿಣವಾದುದನ್ನು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಕೇಳು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿರಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ. ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಓದಿದಂತೆ ಅದರ ರಸ ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನೀನು ಹೀಗೆ ನಿರಾಶನಾಗಬಾರದು ಮತ್ತೆ ಬಂದು ನನ್ನ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

‘ಅವರ ಈ ದಯೆ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟುಮಾಡಿತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅನಾದರಿಸಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ನಾನು ಕೃಷ್ಣಶಂಕರ್ ಪಾಂಡ್ಯರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಷ್ಟಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಆಗ ಕಲಿಯದೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತ್ತು. ನಾನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಬಾಲಕ ಬಾಲಕಿಯರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಆರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

‘ಭರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪಾರಸೀ, ಅರಬ್ಬಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಈಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿ ನೋಡಿ ಯಾರೂ ಹೆದರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿದ್ದು ಪರಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ

ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಹೊರೆ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪುವುದಾದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವುದು ಸುಲಭವಾಗುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುವುದು. ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ, ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಜ್ಞಾನ ಸುಗಮವಾಗುವುದು.

‘ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ, ಹಿಂದಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಇವು ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಎಣಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪಾರಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಸಹ ಒಂದೇ ಭಾಷೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪಾರಸಿ ಒಂದು ಗುಂಪು, ಅರಬ್ಬೀ ಮತ್ತು ಹೀಬ್ರೂ ಒಂದು ಗುಂಪು. ನಾನು ಉರ್ದುವನ್ನು ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯೆಂದೂ ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ವ್ಯಾಕರಣ ಹಿಂದಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ, ಅದರ ಶಬ್ದಗಳು ಪಾರಸೀ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಯವು. ಗುಜರಾತಿ, ಹಿಂದಿ, ಬಂಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಲು ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನ ಹೇಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೋ ಹಾಗೆಯೇ, ಉರ್ದುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬಯಸುವವರು, ಪಾರಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.’

... ..

ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ, ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗಾಗಿ ೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟರು. ತಾವೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲೂ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

‘ಆಶ್ರಮ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಅಲ್ಲಿನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಅವರ ಪೈಕಿ ಹಿಂದೂ, ಮುಸಲ್ಮಾನ್, ಕ್ರೈಸ್ತ, ಪಾರಸಿ ಹುಡುಗರೂ ಕೆಲವು ಜನ ಹಿಂದೂ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದೂ ನಾನು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಹಣವಂತೂ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಚಲಿತ ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನುಭವದಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಸರಿಯಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ವಿಷಯವಂತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರ್ಶ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ

ಕಲಿಸಬೇಕಾದವರು ತಂದೆತಾಯಿಗಳೇ. ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಡೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಆದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಇರಬೇಕು. ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ತಂದೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ, ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ಹೊರೆಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನೇ ವಹಿಸಬೇಕು.

‘ಈ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದೇಸೆಯಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಬೇರೆಬೇರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ; ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲ ಒಂದೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?’

‘ಆದರೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೃದಯಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯೂ ಅವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ತಂದೆಯಂತೆ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿತೆನು. ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವೆಂದು ನಾನು ಎಣಿಸಿದೆನು. ಆ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಾಕಿದರೆ ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕಲಿಯಬಲ್ಲರು, ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಲಿಯಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು.

‘ಜೊತೆಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿತು. ನಾನು ಮಿ.ಕಲ್ನನ್‌ಬಾಕ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಪ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ದೇಸಾಯಿಯರ ಸಹಾಯದೊಡನೆ ಕೆಲವು ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ನಾನು ಶಾರೀರಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಹ ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾರೀರಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇವಕರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗುಡಿಸುವವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಜತೆಗೆ ಅವರು ತೋಟದ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಡುಗೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸೇರದಿದ್ದ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ತೋಟದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ

ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಕೆಲಸವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ವ್ಯಾಯಾಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಿದ್ದಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಆಟ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅಥವಾ ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಾನೂ ಅವರ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನಾನು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ಶಿಸ್ತು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎದುರುಬಿದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ನಾನು ಖಂಡಿತನಾದಾಗ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗ ಆಟವಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಹಾಗೆ ಅವರು ಒಪ್ಪಿದ್ದು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮುಂದಿನ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಟವಾಡಲು ಓಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೇಗೋ ನಾವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರೂ ಆರೋಗ್ಯ ದೃಢಕಾಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೋಗವೇ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದಿತು. ಶುದ್ಧವಾದ ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ನೀರು, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಊಟ ಇವು ಇದಕ್ಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು.

‘ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮಾತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬಾಲಕನಿಗೂ ಯಾವುದಾದರೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮದ ಕಸುಬನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಿ. ಕಲ್ನನ್‌ಬಾಕರು ಒಂದು ಈ ಸಾಯಿಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾದರಕ್ಷೆ ಹೊಲಿಯುವುದನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅವರಿಂದ ನಾನು ಕಲಿತುಕೊಂಡು, ಕಲಿಯಲು ತಯಾರಿರುವ ಇತರ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಲಿಸಿದೆನು. ನಾವು ಮರದ ಕೆಲಸದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ತರಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆವು. ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಬಾಲಕರಿಗೂ ಅಡುಗೆ ಕೆಲಸ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

‘ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಒಂದು ದಿನ ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣಆಫ್ರಿಕದ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ ಓದುವುದು, ಬರೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಗಣಿತ ಮಾತ್ರ.

‘ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಾವು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿಕೊಡದೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ನಾವು ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ

ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ತಾವೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲಕರು ತಾವು ಕಲಿಯುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.’

ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರಂನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಶಾರೀರಿಕ ಹಾಗೂ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಧಾನವು ತಮಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸಫಲ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಅಕ್ಷರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗೆ –

‘ಅಕ್ಷರಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಸಾಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾಗಲೀ ವಿಷಯ ಚ್ಚಾನವಾಗಲೀ ನನಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸಮಯವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ಇಷ್ಟವಿದ್ದಿತೋ ಅಷ್ಟು ಸಮಯವೂ ನನಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಿಂದ ಮೂರು ಗಂಟೆಯನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿ, ತಮಿಳು, ಗುಜರಾಥಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವರವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಚರಿತ್ರೆ ಭೂಗೋಳ ಮತ್ತು ಗಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದೂ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದಿತು.

‘ನನ್ನ ಅಚ್ಚಾನವನ್ನು ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಡಲು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾವು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಅದು ಇರುವಂತೆಯೇ ತೋರಿಸಿದೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಭಾಷಾ ಅಚ್ಚಾನ ಅಪಾರವಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಗೌರವ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

‘ಈ ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದವರಿಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋದವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ, ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾದುದೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲ; ಅವರ ಸೋಮಾರಿತನವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವುದು, ಅವರ ಓದುಬರಹವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದಿಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಕೆಲಸವೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನನಗೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ ಒಂದೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಯಸ್ಸಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

‘ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿಷಯ ನಾವು ಬಹಳ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ನನಗೆ ಎಂದೂ ಅದರ ಅಭಾವ ತೋರಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಹ ನಾನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದುದು ನನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಪಠ್ಯ

ಪುಸ್ತಕ ಅವನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನನ್ನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಕಲಿಸಿದುದರಲ್ಲಿ ಈಗ ಬಹಳ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಇಂದೂ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೆನಪಿವೆ.

‘ಮಕ್ಕಳು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಕಿವಿಗಳಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಯಾವ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೂ ಹುಡುಗರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಓದಿದುದು ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡುದರ ಸಾರಾಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅದರ ನೆನಪು ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಕಲಿತುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದನ್ನು ಅವರು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದೇ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯ ಮಟ್ಟ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.’

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾದ ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ. ಆತ್ಮಚ್ಚಾನದ ಶಿಕ್ಷಣ.

‘ನನ್ನ ಆರು ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹದಿನಾರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತೆನು. ಆದರೆ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಕರಿಂದ ಯಾವುದು ನನಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅದೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸುತ್ತಲಿನ ವಾತಾವರಣದಿಂದಲೇ ನಾನು ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಧರ್ಮಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ, ಆತ್ಮಚ್ಚಾನ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

‘ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಅವರ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಶೌದ್ಧಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಠಿಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ತನ್ನ ಮತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದೂ ಸಹ

ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಭಾಗವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆತ್ಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ...

‘ಹಾಗಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಆತ್ಮಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಬಾಲಕರಿಗೆ ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ನೀತಿಪಾಠದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಸಂಪರ್ಕ ಹೆಚ್ಚು ನಿಕಟವಾದಂತೆ, ಆತ್ಮಚ್ಛಾನವನ್ನು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಮೂಲಕ ಕಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ದೈಹಿಕಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ದೈಹಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಹೇಗೆ ಕಲಿಸಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಆತ್ಮದ ವ್ಯಾಯಾಮದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಕಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆತ್ಮದ ಈ ವ್ಯಾಯಾಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಜೀವನ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜತೆ ಇರಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರಲಿ ತನ್ನ ಆಚರಣೆ ನಡತೆ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕು.

‘ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರ ಆತ್ಮವನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ನಾನು ಸುಳ್ಳುಗಾರನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ‘ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿ’ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಡಿಯಾದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಧೀರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಾಗಲಿ, ಆತ್ಮಸಂಯಮವಿಲ್ಲದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಯಮವನ್ನು ಕಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಲಾರನು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೂ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆದರ್ಶನಾಗಿರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಹೀಗೆ ಅವರು ನನಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾದರು. ಅವರಿಗಾಗಿಯಾದರೂ ನಾನು ಒಳ್ಳೆಯವನೂ ಋಜುಮಾರ್ಗದವನೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಕಲಿತೆನು. ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಫಾರಂನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರುಬರುತ್ತಾ ಹೊರಿಸಿಕೊಂಡ ಹೆಚ್ಚಾದ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಸಂಯಮ ನನ್ನ ಆ ಶಿಷ್ಯರಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

‘ಅವರ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ ವುನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವವನೂ ಅಂಕೆಗೆ ಮೀರಿದವನೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವವನೂ ಜಗಳಗಂಟನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ಚೇಷ್ಟೆ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿತು. ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಕೋಪ ಬಂದಿತು. ಅವನಿಗೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳಲು

ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಅವನ ಮೊಂಡುತನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಣ್ಣುರಚಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ನಾನು ಒಂದು ರೂಲರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನ ಕೈಮೇಲೆ ಒಂದು ಏಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಾಗ ನಾನೇ ನಡುಗಿದನು. ಇದನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿರಬೇಕು. ಇದು ಅವರಿಗಲ್ಲ ಒಂದು ಹೊಸ ಅನುಭವವಾಗಿದ್ದಿತು. ಹುಡುಗನು ಅತ್ತು ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಬೇಡಿದನು... ನಾನು ಈ ಹಿಂಸಾಯಿತ ಸಾಧನವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ ನನಗುಂಟಾದ ನೋವನ್ನು ಅವನು ಅರಿತನು. ಈ ಘಟನೆ ನಡೆದ ನಂತರ ಅವನು ಎಂದೂ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಆ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆ ದಿನ ನಾನು ಅವನೆದುರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು ನನ್ನ ಆತ್ಮದ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಪಶುಸ್ವಭಾವ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

‘ಹೊಡೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ದಂಡನೆಗಳಿಗೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿರೋಧಿ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಹೊಡೆದುದು ನನಗೆ ನೆನಪು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ರೂಲು ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದುದು ಸರಿಯೆ ತಪ್ಪೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅದು ಅನುಚಿತವಾಗಿತ್ತು...

‘ಈ ಪ್ರಸಂಗ ನಾನು ಆಳವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನನಗೆ ಕಲಿಸಿತು... ಈ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಶಿಷ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಕರ್ತವ್ಯ ನನಗೆ ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

‘ಇದಾದ ನಂತರವೂ ಹುಡುಗರು ಅನೇಕ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ನಾನು ಎಂದೂ ಏಟು ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ಆತ್ಮಚ್ಛಾನವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮದ ಬಲವನ್ನು ನಾನು ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು.’

... ..

ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು. ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಟೀಕೆಗೂ ಪಾತ್ರರಾದವರು. ಹಿರಿಯ ಮಗ ಹರಿಲಾಲ ವಯಸ್ಕನಾದೊಡನೆ ಅವರಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಬೇರೆಯೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವನು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗಾಂಧಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

‘ನಾನು ೧೮೯೭ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಡರ್ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದಾಗ ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಹುಡುಗರಿದ್ದರು. ಹತ್ತು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ನನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಮಗ, ಒಂಬತ್ತು ಮತ್ತು ಐದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳು ಇಬ್ಬರು. ಇವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಏನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದು ?

‘ಐರೋಪ್ಯ ಹುಡುಗರ ಶಾಲೆಗೆ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೃಪೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ರಿಯಾಯಿತಿಯ ರೂಪ ತಾಳುವಂತಿತ್ತು. ಆ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನ್‌ಗಳಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಮ ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುಜರಾತಿ ಮೂಲಕ ಕಲಿಯಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ... ಈ ಮಧ್ಯೆ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ನಾನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಇದು ನಿಯಮಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸರಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಗುಜರಾತಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬೇಕು, ಆದರೆ ಆತ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಹೊರಡಿಸಿದೆನು. ಈ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಳಿದುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಆಗಾಗ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸಾಕೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು. ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಏಳು ಪೌಂಡು ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಅಂಗ್ಲ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದೆನು. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಗುಜರಾತಿಯ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಯಿತು. ನಾನು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅವರನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರು ತಾಯಿತಂದೆಯರಿಂದ ಆಗಲಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆಗಲೂ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಯುವ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಕೃನ ಮಗನನ್ನು ಕೆಲವುಕಾಲ

ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ವಸತಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡೆ. ಅನಂತರ ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೈಸ್ಕೂಲನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ನಮ್ಮ ಕೃನ ಮಗ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಯೌವನದ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನದ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಸಾವಿಗೆ ತುತ್ತಾದನು. ನನ್ನ ಉಳಿದ ಮೂರುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಲೆಗೂ ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ನಡೆಸಿದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಕ್ರಮವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯಿತು.

‘ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಯೋಗಗಳೆಲ್ಲ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಬಾಲಕರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಯವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಆಸೆಯಿದ್ದಿತೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ಬಯಸಿದ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ಶಿಕ್ಷಣ ಅವರಿಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಒಬ್ಬ ಎಂಎ, ಬಿಎ ಅಥವಾ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯುಲೇಶನ್ ಆದವನು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ, ನಮಗೆ ಇಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಆದರೂ ನನ್ನ ಖಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇದು: ಹೇಗಾದರೂ ಸರಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆತರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ನಾನು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಅನುಭವದ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿತಂದೆಯರೊಂದಿಗೆ ಸದಾ ಇರುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪಾಠ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅವರಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಚಿಂತೆ ಕಡೆಮೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ ದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಂದಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಕೃತಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ಈ ದಿವಸ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸರಳತನ ಮತ್ತು ಸೇವಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವರ ಕೃತಕವಾದ ಆ ಜೀವನಕ್ರಮ ನನ್ನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಸಹ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತು... ಸ್ನೇಹಿತರು ನನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಾಲೇಜು, ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದ್ದರೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಡುಕೇನು ? ಅವರ ರೆಕ್ಕೆಪುಕ್ಕಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಲು ನನಗೆ ಏನು ಹಕ್ಕು ಇದ್ದಿತು ? ಎಂದು.

‘ಈ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಳಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾಗಿದೆ. ನಾನಾಗಿಯೇ ಮತ್ತು ಇತರರ ಮೂಲಕವೂ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಈ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.’

‘ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಪರಿಣಾಮ ಭವಿಷ್ಯದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಇದು: ಶಿಸ್ತಿನ ಗೃಹಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಹಾಗೆಯೇ ಶಿಸ್ತಿನ ಶಾಲಾಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಚಾತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸತ್ಯದ ಆರಾಧಕನನ್ನು ಸತ್ಯದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಎಷ್ಟು ದೂರ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವತೆ ಯಾವ ಯಾವ ಬಲಿದಾನಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದೊರಕದೆ ಇದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನದ ಶಿಕ್ಷಣವೇನೋ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಕಲಿತಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅನುಭವ ಪಾಠಗಳೂ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವೂ ಎಂದಿಗೂ ಅವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾವಿರಪಾಲು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಯಾರು ತಾನೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ?

‘ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಕೋಟೆಗಳಾಗಿರುವ ಸ್ಕೂಲು ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಬನ್ನಿ. ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಸಂಕೋಲೆಗಳೊಡನೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರ ಬದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಲು ಒಡೆಯುತ್ತಾ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ೧೯೦೦ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕರೆಯ ಮರ್ಮ ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು.’

... ..

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಶ್ರಮ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲ ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಢಿಸಿದರು. ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಹೃದಯಶಿಕ್ಷಣ, ಸನ್ನದತೆ, ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣಮಾರ್ಗ ಅದಾಗಿತ್ತು. ೧೯೨೧ರ ಯಂಗ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಬರೆದರು. ‘ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಪುಸ್ತಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ

ಜೊತೆಯಾಗಿ ನೂಲುವುದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸೋಣ. ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ವಾದವಿವಾದ ಬೇಡ.’

೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ವಾರ್ಧಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಆ ಸಮ್ಮೇಳನದ ತೀರ್ಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುವು ಇವು:

೧. ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಏಳು ವರ್ಷದ ಉಚಿತ ಕಡ್ಡಾಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕು.

೨. ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮ ತಾಯಿನುಡಿಯಾಗಬೇಕು.

೩. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮವು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಉತ್ಪಾದಕ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಗಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಆರಿಸಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿಕಾಸವೂ ಸಮರಸವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮತಾತೀತವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವ ಕುರಿತು ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ‘ಸರಕಾರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಎಲ್ಲ ಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವ ಮುಖ್ಯ ನೀತಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸರಕಾರ ಒದಗಿಸಬಹುದು.’ ‘ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ’ ವೆಂಬ ಟೀಕೆಗೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು: ‘ಮತೀಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ನೀತಿ ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲ ಮತ ಪಂಥಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ; ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಇದನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು.’

ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ:

‘ಹೊಸ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮವೂ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ದ್ವಾರಗಿರಬೇಕು.’

‘ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯತನ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೊರಬರಲು ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮಾತ್ರ, ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೇ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವತ್ತೂ ತಾವೂ ಕಲಿಯುತ್ತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.’

‘ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ಮಾಡುವ ದೈಹಿಕ

ಶ್ರಮವೂ ಅಗತ್ಯ. ಸಮತೂಕ ಸಾಧಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತನಲ್ಲಿ ದೇಹ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ದೈಹಿಕ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಬೌದ್ಧಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂಥವನು ಯಾವತ್ತೂ ಸೇವಾ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅನ್ಯಾಯದ ಅಪಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಾರ.’

‘ಕೈಕಸುಬು, ಕಲೆ, ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಇವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗಬೇಕು... ಕೈಕಸುಬು ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಬಾರದು. ಬದಲು, ಅವೇ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಲಿಕೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾಗಬೇಕು.’

‘ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮವು ಕೇವಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿದರೆ, ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ದೇಹ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಇವೆಲ್ಲದರ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.’

‘ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕು. ಕೈಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ, ಕಂಠಕ್ಕೆ ಸ್ವರಸಂಸ್ಕಾರ ಅಗತ್ಯ. ವ್ಯಾಯಾಮ, ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳು, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಎಲ್ಲ ಜತೆಜತೆಗೆ ಸಾಗಿದರೆ ನೆ ಕಲಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ಉತ್ಸಾಹ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.’

‘ಜನರ ಸೇವೆಗಾಗಿ, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯಬಲ್ಲ ಮಡಿಯಬಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ನಿರ್ಮಾಣ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಮೂಲಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತಹ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.’

‘ಚಾರಿತ್ರ್ಯಹೀನ ಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವುದು ಕೆಡುಕಿನ ದಾರಿ ಅಥವಾ ದುಷ್ಟತನದ ಶಕ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲದು ಅಷ್ಟೇ. ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ನಾವು ಕಾಣುವ ಹಲವು ಮಂದಿ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳಾದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸಬ್ಬ ರ್ಯಾಸ್ಕಲ್‌ಗಳಂತೆ.’

ಇನ್ನು, ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವ್ಯಾವೋಹದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸೋಣ.

‘ಪರಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮವು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮೈ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಬಲುಬೇಗ ಬಳಲುವಂತೆ ನಿರ್ದೇಶನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅವರು ಉರುಹೊಡೆಯುವ ಗಿಳಿಪಂಡಿತರೂ ಅನುಕರಣಶೀಲರೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಅನುಕರಣ ಪಂಡಿತರ

ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ಯಾವ ದೇಶವೂ ಉದ್ಧಾರವಾಗಲಾರದು. ಇದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿನುಡಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತಾಯಿಯ ಮೊಲೆಹಾಲೇ ನನಗೆ ಆಧಾರವಿದ್ದ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿನುಡಿ ಕೂಡ. ಈ ಪರಭಾಷೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ನೆಲದಲ್ಲೆ ವಿದೇಶೀಯರಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ; ಪ್ರಚಲಿತ ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೊಡ್ಡ ದುರಂತವೆಂದರೆ ಇದು.’

‘ಈಗ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಲು ಕಾರಣ ಅದರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಅವುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಂದಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ವಿನಾ ತಾವು ಸರಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗ ಪಡೆಯಲಾರವು ಎಂದು ನಮ್ಮ ಯುವಕರು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹುಡುಗಿಯರೂ ಮದುವೆಗೊಂದು ಹರದಾರಿ ಎಂಬಂತೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಹುಡುಗಿಯರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಬಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರು ಮತ್ತವರ ಸ್ನೇಹಿತರ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ಸ್ನೇಹಿತರೆದುರು ಪರಿಚಯಿಸಲೂ ಅಳುಕುವಂತಹ ಗಂಡಸರನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಮಾತಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡ ಕುಟುಂಬಗಳೂ ಇವೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಹಲವುಮಂದಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಕೆ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಒಂದು ಗಂಭೀರ ವ್ಯಾಧಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವನ್ನು ನುಂಗಿ ನೋಣೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ನಮ್ಮ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಹಾಗೂ ಅವನತಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ದೇಶಭಾಷೆಗಳು ತಾಯಿನುಡಿಗಳು ಹೀಗೆ ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬಡವಾಗುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಂದೆತಾಯಿಯರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ, ಗಂಡಂದಿರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸಲಾರೆ.’

‘ಈಗ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಜಾಗತಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಐಚ್ಛಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನು ಕಲಿಸಲು ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ. ಅದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಲ್ಲ; ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ... ಹಾಗೆ ಕಲಿತವರು ಆ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಾಯಿನುಡಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಡಲಿ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಯದೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಾಗದು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ನಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ದ್ಯೋತಕ ಅಷ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಒಪ್ಪಲಾರೆ.’

‘ನಾನು ಅಂಗಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನೆಲ ಜಲ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವವನು ನಾನು. ವಿದೇಶೀ ಆಹಾರಗಳ ಮೇಲೆ ನಾವು ಬೆಳೆಯಲಾರೇವು. ಮಿಲ್ಕನ್, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮುಂತಾದವರ ಆಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಬರಹಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಅಥವಾ ಟ್ಯಾಗೋರ್ ಕೂಡಾ. ಪರಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅವುಗಳ ಸಮರ್ಥ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಬಹುದು.’

‘ವಿದೇಶೀ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಆದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಯುವಜನಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಪರಭಾಷೆಯ ಹೇರಿಕೆಯೂ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಸತ್ವಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ತೆಗೆಯಿತು; ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡಿತು; ಅವರನ್ನು ಜನರಿಂದ ದೂರಮಾಡಿತು; ಶಿಕ್ಷಣವೊಂದು ಅನಗತ್ಯ ತುಟ್ಟಿಯ ಬಾಬು ಎಂಬಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದರೆ, ಅದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸುಂದರ ಆತ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಭಾರತೀಯರು ಎಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಈ ಪರಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹವೆಂಬ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸೆಳೆತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಹೋಗುತ್ತಾರೋ, ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಜನತೆಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾಗುತ್ತದೆ.’

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೇಳಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ:

“ಸಾ ವಿದ್ಯಾ ಯಾ ವಿಮುಕ್ತಯೇ” ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಸೂಕ್ತಿ ಈಗಲೂ ಪ್ರಸ್ತುತವೇ. ಯಾವುದು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದೋ ಅದು ವಿದ್ಯೆ. ವಿದ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವೂ ಅಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಸಿಗುವ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಮಾನವಕುಲದ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ವಿದ್ಯೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ದಾಸ್ಯ-ದೈನ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ. ದಾಸ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಹೊರಗಿನವರಿಂದ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಇರಬಹುದು, ಅಥವಾ ನಾವೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಕೃತಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ದಾಸ್ಯವೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಲಾಗುವ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯೆ ಎನ್ನಬಹುದು.”

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್ಯ: ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ; ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ೩ನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೭, ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಂಧಿ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಆತ್ಮ ಕತೆ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ: ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ; ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ೧೯೯೬ರ ಆವೃತ್ತಿ, ನವಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಹಮದಾಬಾದ್.

ಸರ್ವೋದಯ: ಸಂ. ಡಾ. ಎಚ್. ಸಿ. ಮಲ್ಲೇದೇವರು, ೧೯೩೨, ಗಾಂಧಿ ಭವನ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು.

ವರ್ಧಾಯಾತ್ರೆ: ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ೭ನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೭, ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಶಾಶ್ವತ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ: ಡಾ. ಬಿ.ಸಿ.ಕುಮಾರಪ್ಪ; ಅನು. ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ೧೯೯೧, ಜನಪದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೇಲುಕೋಟೆ.

ಎಜುಕೇಶನ್ ಫಾರ್ ಲೈಫ್: ಕೆ.ಎಸ್. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ, ೧೯೯೩, ಗಾಂಧೀ ಪೀಸ್ ಫೌಂಡೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

ದಿ ಸೆಲ್ಫ್‌ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ: ಸಂ. ಓ, ನವಜೀವನ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಅಹಮದಾಬಾದ್.

ದಿ ಕೆಲ್ಫ್‌ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿ: ಸಂ. ೭೨, ೭೫, ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್ ಡಿವಿಜನ್, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ.

(ಹೊನ್ನೇಸರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ‘ವಜ್ರ’ ಸಂಚಿಕೆಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಲೇಖನ; ಸಂಗ್ರಹ, ಅನುವಾದ: ಬಿ.ಆರ್. ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ)

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು

೨೦೦೪ನೇ ಜುಲೈ ೧೫ರಿಂದ ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ೨೫ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ೧೮ ಮಂದಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಂಗತರಬೇತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಾಗಿ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಹೆಜ್ಜೆಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮುಖವರ್ಣಕಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ನಡೆದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ‘ಒಡೊಲೆಲಗ’ ಎಂಬ ಆಂಗಿಕವಿನ್ಯಾಸದ ಕಿರುನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತಲವಾಟ ಅವರು ವಾಸ್ತವಶೈಲಿಯ ಪ್ರಸಾಧನದ ಕಮ್ಮಟವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ. ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕಂಬಾರರ ‘ಜಿ.ಕೆ.ಮಾಸ್ತರರ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗ’ ನೀಳ್ತೆಯ ರಂಗಾವತರಣ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸದ ಮುಂದೆ ನಾಚಿ ನಿಂತು

ಬುಶ್‌ರಾ ನ ಪತ್ರ ಸಂಚಿಕೆ
ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಶ್ರೀಧರ ಹೆಗ್ಡೋಡು

೧೮೩೭ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ೨೩ರ ಎಳೆಹರೆಯದಲ್ಲೇ ಮೃತನಾದ ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಬುಶ್‌ರನಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಿನ ಸ್ಥಾನ. ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರದ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ವ್ಯಗ್ರ ಯುವಕ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ 'ಡಾಂಟನ್ಸ್ ಡೆತ್' ಎಂಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ನಾಟಕವನ್ನೂ 'ಲಿಯೋನ್ಸ್ ಆಂಡ್ ಲೇನಾ' ಎನ್ನುವ ಅಸಂಗತ ಕಾಮಿಡಿಯನ್ನೂ 'ವೋಯ್‌ಜೆಕ್' ಎನ್ನುವ ಹೊಸಹಾದಿಯ ದುರಂತನಾಟಕವನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣಕತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದ. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಧೋರಣೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅವಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಪಾಡುಪಟ್ಟ ಈತ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ ನಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ. ಈತನ ಕೃತಿಗಳು ೧೯ - ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಹಲವು ವೈಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಕಲಾಪಂಥಗಳ ಹೊಳೆಬಿಂಬುಗಳನ್ನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಬಿಟ್ಟವು. ಸುವಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಜಗತ್ತಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ದಂಗುಬಡಿಸಿದವು. ಆತನ ಕೆಲವು ಖಾಸಗಿ ಪತ್ರಗಳು ಕೂಡ ಅವನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇವತ್ತಿಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂಥವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೧

ಮನೆಯವರಿಗೆ....

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ಡಿಸೆಂಬರ್ - ೧೮೩೨

(....) ನಾನು ನಿಮಗೆ, ಈ ಸ್ಥಳ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಅಂತ ಹೇಳೋದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. (ಬೆಲ್ಜಿಯಂನಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಹಾಲೆಂಡ್ ಮಧ್ಯೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಬಂದಿರೋದರಿಂದ) ನನ್ನ ರೂಮಿನ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಸೇನಾಟ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ಸದಾ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನಾ ತುಕಡಿಗಳು ಕವಾಯತು ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ. ಒಡಕಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ

೩೬

ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಯ ನನ್ನ ಬಳಿ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಷ್ಟು ಪುರಸೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಈಗ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಲೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ತಮಾಷೆ, ಪ್ರಹಸನ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕಿ ಬಾಗಿ ಬೆನ್ನು ನೀಡುವ ಜನರ ಮಂದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ರಾಜ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ...

೨

ಮನೆಯವರಿಗೆ....

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ೫ ಎಪ್ರಿಲ್ - ೧೮೩೩

ಫ್ರಾಂಕ್‌ಫರ್ಟ್ ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದ ಪತ್ರ ಇಂದು ತಲುಪಿತು. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗೆ: ನಾವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭರವಸೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದುದೆಂದರೆ ಅದು ಹಿಂಸೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜಮನೆತನದ ವಾರಸುದಾರರಿಂದ ಏನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಮನದಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಅವರು ನೀಡುವ ಔದಾರ್ಯದ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳೊಂದೊಂದೂ ಅವರ ಸ್ವಂತ ಅಗತ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದವು. ಆ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳು ನನ್ನಂತಹ ಮೂರ್ಖ ಜನಸಮೂಹ ತೊಟ್ಟಿರುವ ಹರಕು ಅಂಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಗಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ನಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಹಾರಿಬಿಡುವ ಅತ್ಯಂತ ಅಪೂರ್ವ ಉಡುಗೊರೆಗಳು ಅಥವಾ ಭಯಾನಕ ಆಟದ ವಸ್ತುಗಳು. ಇಂಥಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಜರ್ಮನ್ ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ಡಬ್ಬ ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕತ್ತಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸೈನಿಕನಾಗುವಷ್ಟು ಮೂರ್ಖನಾಗಬಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೂಟಿಸಿರುವ ಈ ಸಭ್ಯತೆ-ಸಂಭಾವಿತತನ... ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದೊಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯ. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಶತಮಾನ ನಾವು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಜೊಲ್ಲುಸುರಿಸುತ್ತಾ ನಡೆದೇವು. ಕೊನೆಗೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ರಂಗಿನ ಭಾಷಣಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಲೂಬಹುದು. ಕಾಣದಿದ್ದರೆ ಏನು ಹೇಳೋಣ! ಇವತ್ತಿನ ಯುವಕರು ಹಿಂಸೆಯ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಹೆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ - ನಾವಿಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹಿಂಸೆಯ ಕೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇವೆ ಅಂತ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಚೈಲಿನಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಸರಪಳಿ ಬಿಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಾಯಿಗೆ ಒತ್ತಿದ ಬಿರಡೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾವೊಂದು ಕತ್ತಲ ಕೂಪದೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂತ ನಮಗಿನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ನಮ್ಮ ದುರಂತ.

ಇಂಥಾ 'ಕಾನೂನಿನ ಸ್ಥಿತಿ' ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಏನಂತ ಕರೆಯೋಣ? ಕೆಲವೇ ಮಂದಿ ನಗಣ್ಯ ಉದ್ಧಟ ಜನರ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಅದುಮಿಟ್ಟು ಪಶುಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದನ್ನು 'ಕಾನೂನು' ಎಂದು ಕರೆಯೋಣವೇ? ಮತ್ತೆ ಆ ಕಾನೂನು - ಮಿಲಿಟರಿಯ ಕ್ರೂರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದರ ಬುದ್ಧಿಹೀನ ಕುತಂತ್ರಿ ಪತ್ತೆದಾರರಿಂದ ಬೆಂಬಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆ ಕಾನೂನಂಬುದೇ - ಯಾವತ್ತಿಗೂ ನಿರಂತರ ಹಿಂಸೆ. ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಇದು ಆತ್ಯಂತಿಕ ವಿರೋಧ. ಇಂಥಾ ಹೇರಳ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ನಾನು ನನ್ನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಿಂದೆ ಆಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿರುವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದು ಕೇವಲ ಭಯ ಅಥವಾ ಅನಾಸಕ್ತಿಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಸದ್ಯ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಯಾವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಘಟನಾವಳಿಗಳೂ ನಾವು ನಮ್ಮ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಣಿಸದೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ. ಇಂಥಾ ಹುಚ್ಚು ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ದಿಂದಾಗಿಯೇ ಫ್ರಾಂಕ್‌ಫರ್ಟ್‌ನಂತಹ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪಾರ ಬೆಲೆ ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡುವುದೇನೂ ದೊಡ್ಡ ಪಾಪವಲ್ಲ. ನಾನು ಆ ಅದೃಷ್ಟಹೀನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಆಳದಿಂದ ಸಂತಾಪ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರಾರೂ ಭಾಗವಹಿಸಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

೩

ಮನೆಯವರಿಗೆ....

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ಜೂನ್ - ೧೮೩೩

(...) ನಾನು ಯಾವತ್ತಿಗೂ ನನ್ನ ಧೈಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ವನು. ಒಂದು ಜನಸಮುದಾಯದ ಅದಮ್ಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರಬಲ್ಲವು, ಅದುಬಿಟ್ಟು, ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಲೀ ಬೊಬ್ಬೆಗಳಾಗಲೀ ಅದು ಮೂರ್ಖತನ ಮತ್ತು ಕಾಲವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಬರೀ ಜೊಳ್ಳು ಕೆಲಸ ಎಂಬುದು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನನಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಓದುವವರಿಲ್ಲ; ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಯಾರೂ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಧುಮುಕುತ್ತಾನೆ, ಯಾರೂ ಕೈಚೋಡಿಸುವವರಿಲ್ಲ. ಹಾಗಂತ ಇಲ್ಲಿನ ಈ ಪೊಳ್ಳು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಡೋಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಇರಾದೆ ಯುಳ್ಳವನು ನಾನು ಎನ್ನುವ ಭ್ರಮೆಯೂ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ.

೪

ಆಗಸ್ಟ್ ಸ್ಟೋಬರ್‌ನಿಗೆ...

ಡಾರ್ಮ್‌ಸ್ಪಾಡ್, ೯ ಡಿಸೆಂಬರ್ - ೧೮೩೩

(...) ನಾನೀಗ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ತಾಂತ್ರಿಕ ಭಾಷೆ ಭಯಾನಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ಯಾಕೆ ಮಾನವೀಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾನವೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಆದರೆ ಅದೊಂದೇ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲ. ಟೊಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನೂ ಒಡೆದು ನೋಡುವಂಥಾದ್ದು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ನನ್ನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನೇ ನಗಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನೊಂದು ಕತ್ತೆಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಅಂಥಾ ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ 'ನೋಡಪ್ಪಾ ಜಗತ್ತು' ಅಂತ ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದೇವರಾಣೆಗೂ ನಾವೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಇನ್ನೂ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ಆ ಕತ್ತೆಗಳ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸುವ ಕಳೆಗಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವೇನೂ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಬಿಡು.

ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಂತೂ ನನಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜ ಕುಮಾರರು ಮತ್ತು ಧಾರಾಳಿಗಳು ಕೂತುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಸಂಗತ ಪ್ರಹಸನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ರಥಗಳನ್ನು ಬಡಜನರು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಭುಜಕೊಟ್ಟು ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿಯೂ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಹಗ್ಗಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ....

೫

ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ

ಗಿಸ್ಸೆನ್, ೧೦ ಮಾರ್ಚ್, ೧೮೩೪

ನಾನೀಗ ಫ್ರೆಂಚ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಭಯಾನಕತೆಗೆ ಬೆದರಿ ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗುತ್ತೇನೆ. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಭಯಂಕರ ಏಕತಾನತೆಗೆ ನಡುಗುತ್ತೇನೆ. ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಡುವಿನ ತಡೆಯಲಾಗದ ವಿಕೃಪ್ತ ವಿಕರ್ಷವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾವು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ಆದರೆ ಅದು ಯಾರೊಬ್ಬರದೂ ಅಲ್ಲ. ನಾವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಹೊಳ್ಳುಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಕನಸು. ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತನ ಆಳುವಿಕೆ ನಿಯಮ ಒಂದು ಗೊಂಬೆಯಾಟ, ಉಕ್ಕಿನ ಕಾನೂನಿನ ಜೊತೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಹೊಡೆದಾಟ - ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅಪೂರ್ವ ಒಳನೋಟ, ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಮಾತ್ರ ಅಸಾಧ್ಯ. ಈ ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ಮಾರಕಗಳ, ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳ ಮುಂದೆ ಬಾಗುವಂತಹ ಯಾವ ಅವಘಡವೂ ನನ್ನಿಂದ ಆಗದಿರಲಿ ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗಂತ ನಾನು

ಎರಡಲಗಿನ ಕತ್ತಿಯೇನಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವನ್ನೇ ಅದಃಪತನಕ್ಕಿಳಿಸಿರುವ ಈ 'ವಾಡತಕ್ಕದ್ದು....ತಕ್ಕದ್ದು....ತಕ್ಕದ್ದು' ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಆ ಸುಳ್ಳು, ಕೊಲೆಗಾರ, ಕಳ್ಳ... ಯಾರು? ಅದನ್ನು ಏನಂತ ಗುರುತಿ ಸೋದು? ಈ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯೋದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ತಣ್ಣಗಿನ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಭಾರವಾದ ತಲೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಎದೆಗೊತ್ತಿ ಮಲಗುವಂತಿ ದ್ದರೆ! (...) ನನ್ನ ಈ ಅನಾರೋಗ್ಯವನ್ನು ನಾನೇ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಈ ಜ್ವರ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಯ ಹಾಗೆ ತೋಳುಗಳಿಂದಪ್ಪಿ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಕುದಿಸುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕತ್ತಲೆ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಜೀಕುತ್ತದೆ... ಭಾರವಾಗು ತ್ತದೆ. ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಇಣುಕುತ್ತವೆ, ಕೈಗಳು... ತುಟಿ... ಮೃದುವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ... ಆದರೆ ಈಗ? ಮತ್ತೇನು? ನನ್ನ ಈ ನೋವಿನಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ತೊಯ್ಯಾಟಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ರೈಸ್ ಸೇತುವೆ ಯನ್ನು ದಾಟಿದಾಗಿನಿಂದ ನಾನು ವಿನಾಶದ ಯಾವ ಅಂಚಿಗೆ ತಲುಪಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಯಾವೊಂದು ಭಾವನೆಯೂ ನನ್ನೊಳಗೆ ಇಣುಕುಹಾಕುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನೊಂದು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತ ಯಂತ್ರವಷ್ಟೇ; ನನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಕಿತ್ತೊಯ್ಯಲಾಗಿದೆ...

೬

ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ...

ಗಿಸ್ಟೆನ್, ೧೦ ಮಾರ್ಚ್, ೧೮೩೪

ಇಡೀ ವಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇವತ್ತು ಒಂದು ಸ್ವಷ್ಟತೆಯ ಕಿರಣ ಕಾಣಿಸಿದೆ. ಸದಾ ಸಿಡಿಯುವ ತಲೆ ಮತ್ತು ಜ್ವರ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಗಂಟೆಗಳಷ್ಟು ಹರಕು ವಿಶ್ರಾಂತಿ. ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ನನಗೆ ಮಲಗಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಂತರವೂ ಗಿಜಿಗಿಜಿ ಯೋಚನೆಗಳ ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಕರಗಿಹೋಗಿ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರದೂ ಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಆ ಯೋಚನಾ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆನ್ನುವುದು ಮಸುಕಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರಗಿಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಈ ಮೌನ ನಿನ್ನನ್ನೆಷ್ಟೋ ನನ್ನನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೊಳಗುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹತೋಟಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಸಹಾಯಕ ನಾನು. ಡಾರ್ಲಿಂಗ್... ಡಿಯರ್ ಡಾರ್ಲಿಂಗ್, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತೀಯಾ?

ನಾನು ಈಗಷ್ಟೇ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದೆ. ಸಾವಿರಾರು ಕಡಲಕಾಣೆಗಳು ಏಕಕಂಠದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಶಬ್ದ ಈ ಬೇಸಿಗೆ ಬೇಗೆಯ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸೀಳುತ್ತಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾರವಾದ ಮೋಡ ಕವಿದುಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಗಾಳಿಯ ಆಳವಾದ ಘರ್ಜನೆ ಅದರ ಸಂಗೀತದ ಹೆಚ್ಚಿಸಪ್ಪಳದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ವಸಂತದ ಹವೆ ನನ್ನ ನ್ನು ನನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯುವಿನಿಂದ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿತ್ತು. ನಾನು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆಯೇ

ಹೆದರಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದೇನೆ ಅನ್ನುವ ಭಾವನೆ ನನ್ನನ್ನು ಕವಿದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಎದುರಾಗುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖವೂ ಸಾವಿನ ಮುಖದಂತೆ, ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿರ್ಭಾವಕವಾಗಿ, ಗಲ್ಲಗಳು ಕರಗಿದ ಮೇಣದಂತೆ. ಮತ್ತೆ ಯಂತ್ರ ಚಾಲೂ ಆದ ತತ್ಕ್ಷಣ ಕೈಕಾಲುಗಳು ತಿರುಚಿಕೊಂಡು, ಗಂಟಲೆಲ್ಲ ಕಿರುಚಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೂಡಲೇ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಆರ್ಗನ್‌ನ ಮಂದ್ರದ್ವನಿ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಆರ್ಗನ್ ಕೇಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟ ಬ್ಯಾರಲ್‌ಗಳು ಪೆಗ್ ಗ್ಲಾಸುಗಳು ನೆಗೆದು ಕುಣಿದಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಗಿರಕಿ ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತವೆ. ನಾನು ಆ ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ, ಆರ್ಗನ್ನನ್ನೂ, ಆ ರಾಗವಿನ್ಯಾಸವನ್ನೂ... ಓಹ್! ನಾವು ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ಬಡ ಸಂಗೀತಗಾರರು, ಮೋಡಗಳನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಯಾವುದೋ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಸುಮಧುರ ಅಲಾಪಗಳಾಗಿ ಸಾಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕಿರುಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ನರಳು ತ್ತೇವೆಯೇ? ನಾನು ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಡೀ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಕುಲವೇ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ... ನನ್ನ ದ್ವನಿಗೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗ ಹೆದರಿ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಡಾರ್ಲಿಂಗ್, ನಾನು ಮಾನ್ಯ ಕ್ಯಾಲೋಟ್ ಹಾಫ್‌ಮನ್ ಹತ್ತಿರ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ? ನಾನೊಬ್ಬ ರೂಪದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನೂ ಗಳಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಹೌದು, ನೋಡು... ನಾನೀಗ ಇನ್ನೂ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದೇನೆ...

ನಾಳೆಯಿಂದ ಎರಡು ವಾರಗಳ ರಜೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಬಿಡದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕದ್ದಾದರೂ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಈ ಅಸಹ್ಯಕರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಂದು ಕೊನೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹರಿದು ಚಿಂದಿಯಾಗಿದೆ. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಂತೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎಂಥಾ ಅಸಹನೀಯ ನಿಸ್ತೇಜ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಯೋಚನೆಗೂ ಸ್ವಷ್ಟತೆ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ನನ್ನೊಳಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಡುಮ್ಪಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಎದೆಯಾಳದ ಭಾವಗಳನ್ನು ತಡವಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದಾರಿ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ...!

ಆದರೆ... ನನ್ನ ನೋವಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚೇರುದನಿಯಿಲ್ಲ

ನನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಉತ್ಕರ್ಷಿತ ಘೋಷವಿಲ್ಲ

ನನ್ನ ಋಷಿಗೊಂದು ಸಾಂಗತ್ಯವಿಲ್ಲ

ಹೀಗೆ ಮೂಕನಾಗಿರುವುದು ನನಗೆ ಒದಗಿಬಂದ ಶಿಕ್ಷೆ.

೪೧

ನನ್ನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಬೇಡವೆಂದು ನಿನಗೆ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಬಾರಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದಾದರೂ ಮಧುರ ಉದ್ಗಾರ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೂ ಸಹ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದ ಕವಲುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನೀನೀಗ ಆ ನಿನ್ನ ಕಗ್ಗತ್ತಲ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತೀಯೆ. ನಾನಲ್ಲಿಗೆ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬರಬೇಕು. ಕಳೆದರಡು ವಾರಗಳಿಂದ ಸದಾ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರತೀ ಕನಸಿನಲ್ಲೂ ನೀನೇ. ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಸದಾ ನಿನ್ನ ನೆರಳು ಕವಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ - ಸುಡುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಕಾಣುವ ಮಂಜು-ಮರೀಚಿಕೆಯಂತೆ. ಸಂತೋಷದ ದುಸ್ಸಹ ಭಾವನೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹಪಹಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ನಾನು. ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಕಾಣುತ್ತೇನೆ, ನಿನ್ನ ಚೊತೆ.

೭

ಮನೆಯವರಿಗೆ... ಗಿಸ್ಟೆನ್, ಆಗಸ್ಟ್ ೫ - ೧೮೩೪

(...)ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧಗಂಟೆ ಮುಂಚಿತವಷ್ಟೇ ಮಿನಿಗಿರೋಡ್‌ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಪ್ರೈಡ್‌ಬರ್ಗ್‌ಗೆ ಒಯ್ದಿರುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ ಅಂತ ನೆನಪು. ಅವನ ಬಂಧನದ ಕಾರಣ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಮ್ಮ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯ ಬುದ್ಧಿವಂತ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಪ್ರಕಾರ ನನ್ನ ಪಲಾಯನವೇ ಅವನ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಂತೆ. ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ಕಪಾಟನ್ನು ಸೀಲ್ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು; ನನ್ನ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತಾಡಿ ಹುಡುಕಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು.

ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ ಸೀಲ್ ಓಪನ್ ಮಾಡಿದರು, ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ವಾಪಾಸುಕೊಟ್ಟರು. ಅದರಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಗೆಳೆಯರ ಪತ್ರಗಳಷ್ಟೇ. ಇನ್ನೂಕೆಲವು ಪ್ರೆಂಚ್ ಪತ್ರಗಳು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಓದುವ ಮೊದಲು ಅವರೊಬ್ಬ ಭಾಷಾ ಅಧ್ಯಾಪಕನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು. ಇಂಥಾ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೈ ಉರಿಯುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರ ರಹಸ್ಯಗಳು ಇಂಥಾ ನಾಯಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಗುವುದನ್ನು ನೆನೆದು ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ....

೮

ಗಜ್‌ಕೋವ್‌ಗೆ... ಡ್ರಾಮ್‌ಸ್ಟ್ರಾಡ್, ೨೧ ಫೆಬ್ರವರಿ, ೧೮೩೫

ಸರ್, (...) ನಾನು ಕಳಿಸಿರುವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗ ಓದಿ, ನಿಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶಕ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಸವರ್ಟೆಂಡರ್‌ಗೆ ಕಳಿಸಿ ಉತ್ತರ ಬರೆಯುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ಕೇವಲ ಐದು ವಾರಗಳಲ್ಲಿ

೪೨

ಇದನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಯಿತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಪಠ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ನಾನು ಇದನ್ನು ನಾಟಕ ಬರೆದಾತನ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆಯೆ ಹೊರತು ನಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಏನನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬಯಸಿದ್ದೆನೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದ ಮುಂದೆ ನಾನು ನಾಚಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಂತಹ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನಂತೂ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮುಂದೆ ಮತ್ತು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಮುಂದೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಬರಹಗಾರರೂ ಶಾಲೆವುಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಸವಾಧಾನ ತಾಳುತ್ತೇನೆ....

೯

ಮನೆಯವರಿಗೆ ... ವೈಸೆನ್‌ಬರ್ಗ್, ೯ ಮಾರ್ಚ್, ೧೮೩೫

(...)ಈಗಷ್ಟೇ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬಂದು ತಲುಪಿದ್ದೇನೆ. ವೇಗದ ಪ್ರಯಾಣ, ಸುಖವಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನೀವು ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನನಗೆ ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ... ಈ ರೀತಿ ನನ್ನ ನೆಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರವಿರುವಂತೆ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿವೆ... ನಾನು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರತಿತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ; ವಿಚಾರಣೆಯ 'ಫಲಿತಾಂಶ'ಗಳಿಗೆ ನಾನೇನೂ ಹೆದರಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಯ 'ವಿಚಾರಣೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆಯೇ. ಇನ್ನೆರಡು-ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ನನಗೆ ಅಡ್ಡಗಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಈಗೇನಾದರೂ ನಾನಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಪ್ರೈಡ್‌ಬರ್ಗ್‌ನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂತು ಕೊಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ದೇಹ - ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥಾದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣೆದುರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ - ಸ್ವಯಂ ನಿಷ್ಕ್ರಮಣದ - ಈ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಈಗ ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರ... ಎಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾನಿನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಯುತ ಹುಡುಕಾಟಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ನಾವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಗಡಿ ದಾಟಿಬಂದ ಮೇಲೆ ನಾನೀಗ ಬದುಕುವುದನ್ನು

ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಕಾಲಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಸಂಚಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಡಾಮ್‌ಸ್ಟ್ರಾಡ್ ನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಹಿಂಡಿ ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದ ಬಂಧನ ಮತ್ತು ಮುಜುಗರಗಳ ಗುಪ್ತ ಭಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿರುವುದು ತುಂಬಾ ಖುಷಿ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ.

೧೦

ಮನೆಯವರಿಗೆ ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ೨೭ ಮಾರ್ಚ್, ೧೮೩೫

(...) ಈಗ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರಣೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಂದಿಡುವ ಪ್ರತಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಸುಖಾಸುಮ್ಮನೆ ದೊಡ್ಡದುಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭಯ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವಾರು ಬಂಧನಗಳಾಗಿವೆ, ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಮಿನಿಗೇರೋಡ್ ರೆಡ್‌ಹ್ಯಾಂಡ್ ಆಗಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಪ, ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವನು ನಮ್ಮ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಯಾವ ಸುಳಿವೂ ಕೈಚಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಂದ ಆ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಹೊರಗೆಡಹಲು ಅವರು ಖಂಡಿತಾ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅವರು ಅವನಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಧಾನವಿಷವನ್ನು - ಆ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು - ಪಾಪ, ಅವನ ಕುಟುಕುಜೀವ ಹೇಗೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯೋ!...

೧೧

ಮನೆಯವರಿಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್ ಬರ್ಗ್, ೫ ಮೇ, ೧೮೩೫

(...) ಗಚ್‌ಕೋವ್ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಅಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವನ ಲೇಖನ ನನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗೌರವ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ... ನನ್ನ ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು 'ದಿ ಫಿಯೋನಿಕ್ಸ್'ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ ಅಂತ ಅವನೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಲೇಖನ ಅಪಾರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ. ಇಡೀ ನಾಟಕ ಸದ್ಯದಲ್ಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯೇನಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ, ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ - ನಾನು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗಿರಬಯಸಿದವ, ಕ್ರಾಂತಿಯ ಆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಅವರು ಹೇಗಿದ್ದರೋ ಹಾಗೆಯೇ, ರಕ್ತಪಿಪಾಸುಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಬೇನಿಯತ್ತಿನ ಮೌಲ್ಯವೇನಾದರೆ ಚೈತನ್ಯಯುಕ್ತ ಮತ್ತು ಸಿನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬಯಸಿದವ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಓದಿ. ನನ್ನ ನಾಟಕ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಚಿತ್ರದಂತೆ ಮೂಲವನ್ನು ಪುನರನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ... ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಜನ್ಮ ದಿನ ತಣ್ಣಗೆ ದಾಟಿಹೋಯಿತು. ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ತಿರುಗಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ರಿಪಬ್ಲಿಕ್‌ನರೂ ತಣ್ಣಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿಮಾಡಿ ಸಾಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅವರ ಅಶೋತ್ತರಗಳು ನೆಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ಈಗಿನ ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವುದೇ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತಾನೇ ಬುಡಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅರಿವಾಗಿದೆ...

೧೨

ಮನೆಯವರಿಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ೨೮ ಜುಲೈ, ೧೮೩೫

ನನ್ನ ನಾಟಕದ (ಡಾಂಟನ್ಸ್ ಡೆತ್) ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ನನ್ನ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಪುಟದಲ್ಲಿನ ಸೇರ್ಪಡೆಗಳು - ಕತ್ತರಿಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಲಸೆಬ್ಬಿಸುವ ಹುನ್ನಾರಗಳು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಡೆ ನನ್ನ ಧೋರಣೆಗಳು, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಬದಲಾಗಿವೆ, ಇಲ್ಲವೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಳೆದುಹೋಗಿವೆ. ಅದರ ಜಾಗವನ್ನು ಏನೇನೋ ತಲೆಹರಟೆಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಇಡೀ ಪುಸ್ತಕ ಭಯಂಕರ ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳಿಂದ ನಲುಗುತ್ತಿದೆ. ಕರಡು ಪ್ರತಿಗಳು ನನಗೆ ತಲುಪಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅಭಿರುಚಿಯಿಲ್ಲದ ಶೀರ್ಷಿಕೆ, ಅಷ್ಟೇ ಸಾಲದೆಂಬಂತೆ ಅದರ ಕೆಳಗೇ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನಂತೂ ನಾನು ಯಾವತ್ತಿಗೂ ಖಡಾಖಂಡಿತವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಮೊದಲ ಪುಟದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ನಾನು ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಫ್ರೂಫ್ ರೀಡರ್ ಕೂಡಾ ನನ್ನ ಇಡೀ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವತ್ತೂ ಉಸುರದಿದ್ದಂತಹ ಹಲವು ಅಶ್ಲೀಲತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ತುರುಕಿದ್ದಾನೆ. ಗಚ್‌ಕೋವ್‌ನ ಅದ್ಭುತ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಓದಿಯೂ ಅಹಂಕಾರಿ ಯಾಗಬೇಕಾದ ಯಾವ ವ್ಯಾವೋಹವೂ ನನಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡವ ನಾನು.

ಇನ್ನು ಚಾಹೀರಾಗಿರುವಂತೆ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ ಅನೈತಿಕತೆ ಸಾರುತ್ತದೆ ಅನ್ನುವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ - ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಒಬ್ಬ ನಾಟಕಕಾರ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವನು ಇತಿಹಾಸಕಾರನಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಆತ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಭೂತದ ಜೀವನದ ಜೊತೆಗೆ ವರ್ತಮಾನ ತುರ್ತಿನ ಸೇತು ಕಟ್ಟಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅದರೊಳಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಕಾಲದ ಕೇವಲ ಒಣ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಬದಲಾಗಿ, ಜೀವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ. ವಿವರಣೆಗಳ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಆದಷ್ಟು ಸಮೀಪನಾಗುವುದು; ಅದು ಇಲ್ಲೇ ಕಣ್ಣೆದುರಿನಲ್ಲೇ ನಿಜವಾಗುತ್ತಿದೆ ಅನ್ನುವಷ್ಟು. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸ ಅನ್ನೋದು ಸುಂದರ ಯುವತಿಯರು ಓದುವುದಕ್ಕೊಂದು ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಟ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಯೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ನನ್ನ ನಾಟಕ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿಲ್ಲ ಅಂತ ಯಾರೂ ನನ್ನನ್ನು ದೂರುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಡಾಂಟನ್‌ನನ್ನು ನಾನು ಅದ್ಭುತ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾರೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರನ್ನು ದರೋಡೆಕೋರರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಾರೆ. ಅವರ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬಯಸಿದರೆ ಅವರನ್ನು ನಿರರ್ಥಕರನ್ನಾಗಿ ನಾನು ಚಿತ್ರಿಸಲೇಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರಂತೆ ಮಾತಾಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರೊಳಗಿನ ದೇವರಿಲ್ಲದ ಖಾಲಿತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ ನಾನು. ನಾನು ಕೆಲವು ಅಯೋಗ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೊರೆಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ದಿನಗಳ ಕುಖ್ಯಾತ ಪೊಳ್ಳುಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿ. ನನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳ ಮಾತುಕತೆ - ಮುಖಾಮುಖಿಗಳೂ ಕಾಲದ ನಿರ್ಜೀವ ನಿರ್ವಿಣ್ಣು ಪ್ರತಿಫಲನಗಳಷ್ಟೇ. ಮತ್ತು ಯಾರಾದರೂಬ್ಬ ಧಿಕ್ಕರಿಸಬಹುದಾದರೆ ಅದು ನನ್ನ ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು. ಆದರೆ ಈ ಸವಾಲಿಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೆಯೇ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ವಾದವನ್ನೇನಾದರೂ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಟಕಕಾರ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಾಪಕನೇನಲ್ಲ. ಅವನು ಜೀವನವನ್ನು ಹುಡುಕಾಡಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವವ, ಭೂತಕ್ಕೆ ಜೀವನ ಕೊಡಬಲ್ಲವ. ಹೀಗಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಓದಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಮನುಷ್ಯಜೀವನದ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಗೆ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಾಟಕದಿಂದಲೂ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಆಳವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಎಣಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಅನೈತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಯಾರೂ ಓದಬಾರದು. ಓದಿ, ಜನ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣುಕಪ್ಪಿಟ್ಟು ಮನಮಠಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಬೀದಿಗೆ ಬಂದು ಇಂಥಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ಇಷ್ಟು ಮಂದಿ ಚಾಣರನ್ನ ಯಾಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಉಳಿಸಿದ್ದೀ ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡಲೂಬಾರದು.

ಇನ್ನು ಯಾರಾದರೂ, ಬರಹಗಾರ ಜಗತ್ತು ಅನ್ನುವುದು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲ, ಅದು ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕು ಅಂತ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಹೇಳಿದರೆ ನಾನವನಿಗೆ - ಆ ದೇವರು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚ ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ ಮಡಗಿದ್ದಾನೆ, ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಅದನ್ನು ನಾನು ಇನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾರೆನಪ್ಪಾ ಅನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೆ. ಈ ಆದರ್ಶವಾದಿ ಲೇಖಕರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಆಕಾಶನೀಲಿ ಬಣ್ಣದ ಮೂಗುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಭಾವಪ್ರಪಂಚದ ಸೋಂಕೂ ಇಲ್ಲದ ಬರಿ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳುಳ್ಳ ನರಳಾಟಗಳು ಮತ್ತು ಖುಷಿ-ಕನಿತಗಳ ಮನುಷ್ಯಜೀವಿಗಳನ್ನು ನನ್ನವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಕ್ರಿಯೆಗಳು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ನನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮತ್ತು ಗಯಟಿಯಂಥವರನ್ನು ನಾನು ತುಂಬಾ ಗೌರವಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ, ಷಿಲ್ಲರ್‌ನಂಥವರ ಹೆಸರತ್ತಲೂ ಹೇಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸರಕಾರಿ ಗುಲಾಮ-ಬರಹಗಾರರ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವವರು ಮೂರ್ಖರೇನಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರರು ಅಂತ ಸಾರಿಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಕಾರ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ.

ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಕೃತಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಾನೆಂದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಕಲಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆ ಬಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾನು ಸದಾ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ...

೧೩

ಗಜಕೋವ್‌ಗೊ...

ಸ್ರಾಸ್ ಬರ್ಗ್, ೧೮೩೬

(...)ಅಂದಹಾಗೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಯತಿನಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸದ್ಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಗೆಳೆಯರು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಯಸುತ್ತೀರಾ? ಅದು ಅಸಂಭವ. ನಮ್ಮ ಕಾಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೌತಿಕವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ನೀವು ತುಂಬ ನೇರವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ತನ್ನಂತಾನೇ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೀರಿ. ವಿದ್ಯಾವಂತ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗಗಳ ನಡುವಿನ ಕಂದರವನ್ನು ಎಂದೂ ದಾಟಲಾರಿ.

ಈ ಸಣ್ಣ ವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗ ಎಷ್ಟೇ ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಆಳುವವರಿಂದ ಬೇಡಿ ಪಡೆದರೂ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗಿನ ತನ್ನ ಅಸಮರ್ಪಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಆ ಜನಸಮುದಾಯ? ಅದು ಬದುಕುವುದು ಎರಡೇ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ. ಒಂದು ಭೌತಿಕ ಹಿಂಸೆಗಳಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಭ್ರಮೆಗಳಲ್ಲಿ. ಈ ಎರಡು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ

ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷ ಗೆದ್ದು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೇಗ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಶಸ್ತ್ರ, ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಶಿಲುಬೆ, ಅಥವಾ ಆ ಥರದ ಇನ್ನೊಂದು.

ಈ ಇಂಥಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಂಥ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಗಳ ಬದುಕಿಗೇನು ಅರ್ಥ? ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುತ್ತಲಿನ ಈ ಭಯಂಕರ ಜಡತ್ವದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಗುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಸಾಯಬಹುದು, ಆದರೆ ಅದು ಅವರು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಕೊನೆಯ ಏಕಮಾತ್ರ ಒಡವೆ...

೧೪

ವಿಲ್‌ಹೆಲ್ಮ್ ಬುಶ್‌ರಾನಿಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ೧೮೩೫

(...) ಸದ್ಯ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಲಿದೆ ಅನ್ನುವ ಸಂಭಾವ್ಯತೆಯನ್ನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ನಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಸುಮಾರು ಒಂದು-ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷಗಳಿಂದ 'ಏನೂ ಮಾಡೋಕೆ ಸಾಧ್ಯ ಇಲ್ಲ' ಅಂತ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸದ್ಯ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ... ಈಗೇನಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಯಾವನಾದರೂ ಹೊರಟರೆ, ಅವನನ್ನು ಬಲಿಗಂಬದ ಮೇಲೆ ತಲೆ ಇಡುತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ಮೂರ್ಖ ಅಂತಲೇ ಕರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏನು, ಲಿಬರಲ್ ಪಾರ್ಟಿ ಎಷ್ಟು ದುರ್ಬಲವಾಗಿದೆ, ಎಷ್ಟು ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಹೇಗೆ ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋಗಿದೆ ಅಂತ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶಿತ ಸಾಮೂಹಿಕ ಕ್ರಿಯೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವುದೂ ನನಗರಿವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಎಳೆನಷ್ಟೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಾರವು...

೧೫

ಮನೆಯವರಿಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ೧೮೩೬

(...)ಲೆಂಝಾ ಎಂಬ ಗಯಟಿಯ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಅದೃಷ್ಟಹೀನ ಬರಹಗಾರ ನೊಬ್ಬನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗಿಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ವಿವರಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿವೆ. ಅವನೂ ಗಯಟಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಅರೆಹುಚ್ಚನಾಗಿಬಿಟ್ಟವನು. ಜರ್ಮನ್ ರಿವ್ಯೂ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು ಅಂತ ಯೋಚನೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸದ್ಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ

ಇನ್ನೊಂದು ದೀರ್ಘ ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಾನು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸದ್ಯ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹೀಗೆ - ಸತತ ಅಭ್ಯಾಸ. ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ತೆರೆದು ಹಾಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನನಗೆ ನನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಭವಿತವ್ಯದ ಕಣಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಹಲವು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ. ನನ್ನದೇನೂ ಅಚ್ಚಂತರ ಇಲ್ಲ...

೧೬

ಮನೆಯವರಿಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, ೧೮೩೬

(...) ನನ್ನ ಇನ್ನೆರಡು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಾನಿನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಕೆಲಭಾಗಗಳು ನನಗಿನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವ ಮನಸ್ಸೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆ ಕೃತಿಗಳು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯುವಂಥವಲ್ಲ; ದರ್ಜಿಯೊಬ್ಬನು ಹೊಲಿಯುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಸೂಟಿನ ಹಾಗೆ...

೧೭

ಗಚ್‌ಕೋವ್‌ಗೆ...

ಸ್ಟ್ರಾಸ್‌ಬರ್ಗ್

...ಸದ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಹೋಗಿದ್ದು ಬಡವರು ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ವರ್ಗವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಗಿಬೀಳ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಅನ್ನುವುದೇನಾದರೂ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದರೆ ಅದು ಶ್ರೀಮಂತರು ಮತ್ತು ಬಡವರ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಅಂತರದಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಹಸಿವು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವತೆಯಾಗಬಲ್ಲಳು ಇಲ್ಲಿ. ಜನರನ್ನು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಂತ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಮೋಸೆಸ್ ಛೂಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಏಳು ಮಹಾಮಾರಿಗಳೇ ಈಗ ನಮ್ಮ ದಾರಿದೇವತೆಗಳಾದಾರು. ಆ ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗೆ ಒಂದು ತಟ್ಟೆ ಅನ್ನ ಕೊಡಿ, ಕ್ರಾಂತಿ ಅನ್ನುವುದು ಹೇಳಹಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ನಿರಾಶ್ರಿತನ ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಕೋಳಿಯು ತುಂಡು ಪಸೆ ಆರಿದ ಗಂಟಲಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕೂಗಿಗೆ ಬೇಗ ಮಂಗಳ ಹಾಡುತ್ತದೆ...

ಮಾತುಕತೆ ೨೧

ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ ೫೭೭ ೪೧೭
ದೂರವಾಣಿ: ೦೮೧೮೩-೨೬೫೬೪೬

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಸಾರದ ತ್ರೈ ಮಾಸಿಕ ಸಂಪರ್ಕಪತ್ರ
(ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮೇ-ಆಗಸ್ಟ್-ನವೆಂಬರ್)

ಸಂಪಾದಕ: ಜಸವಂತ ಜಾಧವ್

ಸಹ ಸಂಪಾದಕ: ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ ಬಿ. ಆರ್.

ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣಿ: ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ

ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ: ಅಕ್ಷರ ಗಣಕ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಮುದ್ರಣ: ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು, ಹೆಗ್ಗೋಡು

ಆಗಸ್ಟ್ ೨೦೦೪	ವರ್ಷ ಹದಿನೆಂಟು	ಸಂಚಿಕೆ ಮೂರು
೧.	ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ - ಡಾ. ನಿ. ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ್ ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಎಸ್. ಕೆಡ್ಡಾಯ	ಪುಟ ೦೧
೨.	ಗಾಂಧಿ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಗ್ರಹ, ಅನುವಾದ: ಬಿ.ಆರ್. ವಿ. ಐತಾಳ	ಪುಟ ೧೨
೩.	ಇತಿಹಾಸದ ಮುಂದೆ ನಾಚಿ ನಿಂತು ಜಾರ್ಜ್ ಬುಶ್, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಶ್ರೀಧರ ಹೆಗ್ಗೋಡು	ಪುಟ ೩೫

MAATHUKATHE AUG 2004 (YEAR 18 ISSUE 3)
NINASAM QUARTERLY NEWS LETTER
PUBLISHED EVERY FEB;MAY;AUG;NOV.
ANNUAL SUBSCRIPTION: Rs.50 (FIFTY ONLY)
FOR PRIVATE CIRCULATION
NINASAM HEGGODU (SAGAR) KARNATAKA 577 417

second cover

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ

ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ - ೫೭೭ ೪೧೭

ಈಚಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

ಕಿಟಕಿ ಕನ್ನಡಿಯಾದಾಗ (ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಿಲನ-ಮುಖಾಮುಖಿ -ಟಿಆರ್‌ಎಸ್ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೧೦೦
ಬೆಳಕಾಯಿತು ಕರ್ನಾಟಕ (ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ - ಗಣಾನನ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೨೭೫
ಇತಿಹಾಸಪ್ರದೀಪ (ಮಹಾಭಾರತದ ಅಧ್ಯಯನ - ಜಿ.ಎನ್. ಚಕ್ರವರ್ತಿ)	ರೂ. ೧೨೦
ಭರತಮನಿಯ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಮರುಮುದ್ರಣ - ಆದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ)	ರೂ. ೪೨೫
ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆ (ಭರ್ತೃಹರಿಯ ವಾಕ್ಯಪದೀಯದ ಕಾಲಸಮುದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಸಮುದ್ದೇಶ - ಅನು: ವಿ.ಎನ್. ರಂಗನಾಥ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೬೫
ದಡ ಬಿಟ್ಟ ದೋಣಿ (ಕವನಸಂಕಲನ - ಕೆ.ಪಿ.ಸುರೇಶ)	ರೂ. ೪೫
ಝೆನ್ (ಒಗಟು-ಸಂವಾದ-ಮುಂಡಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ; ಅನುವಾದ: ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ)	ರೂ. ೪೫
ಅರಶತಮಾನದ ಅಲೆಬರಹಗಳು (ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ - ಲೇಖನ ಸಂಕಲನ ೧೯೫೪-೨೦೦೪)	ರೂ. ೩೭೫
ಒಳದನಿ (ವಿಮರ್ಶೆ: ಎಸ್. ಆರ್. ವಿಜಯಶಂಕರ)	ರೂ. ೧೨೦
ಒಳ್ಳೆಯವನು (ಕಥೆಗಳು: ಅಶೋಕ ಹೆಗಡೆ)	ರೂ. ೬೦
ಅವಸ್ಥೆ (ಕಾದಂಬರಿ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಯು.ಆರ್, ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೮೫
ಭವ (ಕಾದಂಬರಿ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಯು.ಆರ್, ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೬೦
ತೇಜಸ್ವಿ ಕಥನ (ವಿಮರ್ಶೆ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೮೦
ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ: ಎರಡು ಅಧ್ಯಯನಗಳು (ವಿಮರ್ಶೆ, ಮರುಮುದ್ರಣ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೮೫
ಕುವೆಂಪು ಕಾದಂಬರಿ: ಎರಡು ಅಧ್ಯಯನಗಳು (ವಿಮರ್ಶೆ: ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ)	ರೂ. ೫೫
ಬಕುಲದ ದಾರಿ (ಕವನಗಳು: ಎಲ್. ಸಿ. ಸುಮಿತ್ರಾ)	ರೂ. ೪೫
ದಾವ್ ದ ಚಿಂಗ್ (ಅನುವಾದ: ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ)	ರೂ. ೭೦

third cover

WITH
BEST COMPLIMENTS
FROM

**THE PRINTERS
(MYSORE)
PRIVATE LIMITED**

75, MAHATMA GANDHI ROAD
BANGALORE - 560 001

Fourth cover →

PROPRIETORS OF

DECCAN HERALD,
PRAJAVANI, SUDHA
& MAYURA